

**Pilootprojekti „Professionaalne eestikeelne õpetaja haridusasutuses“ laste
keelelise arengu hindamise tulemused
Piiratud valimiga hindamine
Kevad 2023**

Koostajad:

**Reili Argus, Piret Baird, Merilyn Meristo,
Tiina Rüütmaa**

Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste instituut

Haridus- ja Teadusministeerium

TALLINNA ÜLIKOOL

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Sisukord

1. Sissejuhatuseks	3
2. Projektiga aastal 2021 liitunud grupi (B) tulemused	4
2.1. Metoodika ja valim	4
2.2. Grammatiliste kategooriate ja vormide omandamine	6
2.3. Pildikirjeldamisoskus	16
2.3.1. Sõnavara pildikirjeldustes	18
2.3.2. Grammatilised konstruktsioonid ja fraasitüübid pildikirjeldustes	20
2.4. Kokkuvõtteks B-rühma tulemustest	29
3. Projektiga aastal 2020 liitunud grupi (A) tulemused	31
3.1. Metoodika ja valim	31
3.2. Grammatiliste kategooriate ja vormide omandamine	31
3.3. Pildikirjeldamisoskus	41
3.3.1. Sõnavara pildikirjeldustes	42
3.3.2. Grammatilised konstruktsioonid pildikirjeldustes	44
3.4. Kokkuvõtteks A-rühma tulemustest	54
4. Kokkuvõtteks ehk kahe rühma tulemuste muutus võrreldes 2022. aasta kevadise hindamisega	56
4.1. Grammatilised kategooriad ja vormid	56
4.1.1. B-rühma ehk kaks aastat projektiklassis õppinud õpilaste tulemused	56
4.1.2. A-rühma ehk kolm aastat projektiklassis õppinud õpilaste tulemused	56
4.2. Sõnavara ja konstruktsioonid pildikirjelduskatse põhjal	57
4.2.1. B-rühma ehk kaks aastat projektiklassis õppinud õpilaste tulemused	57
4.2.2. A-rühma ehk kolm aastat projektiklassis õppinud õpilaste tulemused	57
4.3. Järeldusi	57
Lisa 1. Pildikirjelduskatse andmed	59

1. Sissejuhatuseks

Piiratud valimiga hindamise tulemustest on järgnevalt antud ülevaade kahes osas ehk kõigepealt vaadeldud nende laste keelelisi oskusi, kes olid seire ajaks õppinud projektiõpetaja klassis kaks aastat (B-grupp) ja seejärel nende laste oskusi, kes olid seire ajaks õppinud projektiõpetaja klassis kolm aastat (A-grupp).

Piiratud valimiga seire koosnes kahest osast: grammatiliste oskuste test ja pildikirjelduskatse lindistus. Grammatiliste kategooriate oskuse andmeid on analüüsitud statistiliselt, pildikirjelduskatse tulemusi on analüüsitud kvalitatiivselt. Mõlema grupi ja mõlema seireosa puhul on esitatud tulemuste järel ka võrdlus eelmise aasta vastavate seireandmetega.

Keelelise arengu hindamisvahendi koostamisel oli aluseks 2021. aastal kasutatud ning 2022. ja 2023. aastal täiendatud hindamisvahend. Keelelise arengu hindamise juhised anti õpetajaile ja hindamislehed jagati välja aprillis 2023 ja saadi täidetuna tagasi 2023. aasta aprillis ja mais. Iga õpetaja lindistas kolme lapse pildipõhised jutustused (kirjeldused) samuti aprillis-mais 2023. Õpetajail paluti hinnata võimalusel samu lapsi, keda nad hindasid eelmisel aastal.

Tulemuste põhjal on võimalik teha kindlaks, kui palju eel-A1-taseme kategooriatest ja vormidest on õpilastel omandatud pärast kaht aastat ning palju pärast kolme aastat projektiklassis õppimist ning milline on nende keelevahendite hulk ja omadused spontaansemat laadi keelematerjalis (pildikirjeldustes). Lisaks annavad tulemused võimaluse vaadelda, kui hästi on kasutatud hindamisvahenditega võimalik laste keeleoskust kirjeldada.

2. Projektiga aastal 2021 liitunud grupi (B) tulemused

2.1. Metoodika ja valim

Iga õpetaja valis enda õpetatavate hulgast kolm last, kelle keelelist arengut hinnata. Laste valiku põhimõtteks oli leida kolm erineva nn stardipositsiooniga last ehk sellist last, kellest üks ei rääkinud projekti alguses (2021. aasta sügisel) veel üldse eesti keelt, teine laps, kes samal ajal mingil määral rääkis eesti keelt, kuid kes iseseisvalt veel lauseid ei moodustanud, ning kolmas, kes projekti alguses oskas ka iseseisvalt eestikeelseid lauseid moodustada. Õpetajatel paluti valida samad lapsed, kes osalesid seires aasta varem. Osa lapsi siiski ei kattunud, sest mõni laps oli läinud teise kooli. Sellisel juhul pidi õpetaja valima samade kriteeriumite alusel seiresse uue lapse. Just seetõttu, et osa lapsi võrreldes aastataguse seirega erines ning statistiliselt niigi väikeste analüüsirühmade koosseis muutus oluliselt, ja ka seetõttu, et lapsed olid projektiklassis õppinud ühesugustes tingimustes juba kaks aastat, eeldati, et stardipositsioonil nii tugevat mõju enam ei ole ja tulemuste esitamisel siinses analüüsis erinevalt 2022. aasta analüüsist lapsi enam stardipositsiooni järgi rühmadesse ei jagatud.

Kokku on analüüsitud 57 lapse keelelist arengut (19 õpetajalt). Lastest olid veidi üle poole poisid (vt tabel 1). Laste vanus jäi 8–9 eluaasta piiridesse.

Tabel 1. Osalejate profiil

<i>Osalejate sugu</i>	<i>N</i>	<i>Osakaal protsentides</i>
Kokku	57	100
Tüdrukud	23	40,4
Poisid	31	54,4
Märkimata	3	5,2

Lapse keelelise arengu hindamise küsimustik koosnes kahest osast: lühike metaandmete osa ja grammatiliste kategooriate kohta käiv osa. Lapse grammatiliste oskuste hindamiseks kasutati sarnaselt aastataguse seirega EKI-s õpetaja tööriistadena loodud eel-A1-taseme grammatiliste kategooriate loendit¹, et teha kindlaks, kas ja kuivõrd on lapsed pärast kaht aastat projektis osalemist omandanud eel-A1-taseme grammatilised kategooriad. Eel-A1 keeletaset on kirjeldatud kui kõige olulisemat ja just lapse jaoks suhtlemiseks vajalikku keelevahendite kogumit. Eel-A1 taseme kirjelduse juures on toodud sõnavaraloend (u 1000 sõna) ning

¹ Loend leitav aadressil <https://sonaveeb.ee/teacher-tools/#/home>

grammatiliste kategooriate loend, mida sel tasemel keeleõppija oskama peaks. Vormimoodustuse puhul on esitatud kõige varem omandatavad vormid, fraasimoodustuse puhul kõige sagedasemad fraasi- ja konstruktsioonitüübid.

Õpetajad pidid hindama laste grammatilisi oskusi ning seda nii mõistmist kui ka kasutusoskust silmas pidades. Kokku esitati grammatiliste kategooriate kohta lapsele mõistmisoskuse kindlakstegemiseks 34 väidet (lapsel tuli vastata, kas öeldu on õige või mitte) ning samade kategooriate kasutusoskuse määramiseks samuti 34 küsimust. Tegusõnavormide kohta esitati 11 väite-küsimuse paarikut. Nimisõna vormistiku (10 eri vormi), fraasitüüpide (9 tüüpi) puhul oli õpetajail abiks pilt (joonis 1), mille kohta sai esitada küsimusi, et vastava grammatilise kategooria mõistmist või kasutamisoskust esile kutsuda ja kontrollida (vt näide 1. Vastuseid hinnati skaalal „õige“ vs. „vale“. Valede vastuste hulgas kodeeriti eraldi need vastused, mis olid sisult õiged, kuid kus laps oli kasutanud mitte ootuspärast vormi (nt käändevormi *laua* asemel tagasõnaga konstruktsiooni *laua peal* vms).

Joonis 1. Küsimuste esitamisel kasutatud pilt (pildi autor Tuulike Kivestu, testiidee autor Andra Kütt)

Näide 1. Katseküsimus

Vorm	Mõistmisoskus	Kasutusoskus
	<i>Mina ütlen sulle midagi ja kui sinu meelest on see õige, siis ütle seda ja näita mulle seda ka pildi peal.</i>	Hindaja osutab isikule või objektile pildil ja küsib.
Osastav (keda/mida?)	<i>Vanaema joob kohvi.</i>	<i>Mida koer sööb?</i> Oodatav vastus: <i>(Koer sööb) kooki/torti.</i>

Andmete analüüsimiseks kasutati statistikaprogrammi IBM SPSS Statistics 29. Vastajate rühmade keskmiste tulemuste statistiliste erinevuste hindamiseks kasutati mitte-parametrilist testi (Mann-Whitney).

2.2. Grammatiliste kategooriate ja vormide omandamine

Laste grammatiliste oskuste analüüs oli jagatud kolme alaossa: eraldi vaadeldi tegu- ja nimisõna vormivalikut ja fraasi- ja konstruktsioonitüüpe. Kõikide kategooriate puhul pidid õpetajad hindama nii keelendite mõistmist kui ka kasutusoskust. **Tegusõna** vormistikust vaadeldi kindla kõneviisi oleviku ja lihtmineviku vormide ning eitava kõne esimese ja kolmanda isiku vormide omandatust.

Tegusõnavormide omandamise kohta on andmed esitatud tabelis 2. Vastanute arv varieerub tabelis küsimuste kaupa (sest mõni õpetaja on jätnud mõned küsimused hindamata).

Tabel 2. Tegusõnavormide mõistmine ja kasutamine. Õigete vastuste osakaal protsentides

Vorm	Mõistmine	Kasutamine
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 1. pööre	89,47	83,93
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 2. pööre	94,74	73,68
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 3. pööre	94,64	73,21
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 1. pööre	94,64	42,86
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 2. pööre	100	43,64
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 3. pööre	96,43	64,29
Kindla kõneviisi lihtmineviku 1. pööre	89,09	58,93
Kindla kõneviisi lihtmineviku 2. pööre	89,29	41,07
Kindla kõneviisi lihtmineviku 3. pööre	85,71	41,07
Eitav kõne enda kohta	94,64	37,50
Eitav kõne 3. isiku kohta	91,07	66,07
Kõikide vaadeldud verbivormide keskmine	92,7	56,9

Õigete vastuste osakaalu põhjal saab väita, et küsitud verbivorme vaatlusalused lapsed mõistavad (keskmine õigete vastuste osakaal on üle 90 protsendi), kuid kasutusoskuse puhul saab ainult viie vormi kohta öelda, et see on omandatud (õigete vastuste osakaal on üle 60 protsendi, tabelis 2 esitatud paksus kirjas). Kasutada osatakse seega oleviku ainsuse pöördvormi, mitmuse pöördvormidest mitmuse kolmanda pöördi vormi ning eitava kõne kolmanda pöördi vormi.

Tabel 3. Nimisõnavormide mõistmine ja kasutamine. Õigete vastuste osakaal protsentides

Vorm	Mõistmine	Kasutamine
Ainsuse nimetav	100	91,07
Ainsuse omastav	94,64	44,64
Ainsuse osastav	96,43	55,36
Ainsuse sisseütlev	87,50	17,86
Ainsuse seesütlev	96,43	41,07
Ainsuse alaleütlev	92,86	62,50
Ainsuse alalütlev (<i>kus</i>)	85,71	30,36
Ainsuse alalütlev 2 (<i>kellel</i>)	96,30	54
Ainsuse kaasaütlev	92,86	41,07
Mitmuse nimetav	96,43	61,82
Mitmuse omastav	87,50	7,14
Kõikide vaadeldud nimisõnavormide keskmine	93,3	40,5

Sarnaselt verbivormidega on nimisõnavormide mõistmisoskus oluliselt parem kui kasutusoskus: kõiki vaadeldud verbivorme mõistetakse hästi, kuid kasutada osatakse ainult ainsuse nimetava, alaleütleva ja mitmuse nimetava käände vormi (vt tabel 3). Ainsuse nimetava käände vorme osati aasta tagasi kasutada 100% ulatuses, selleaastases seires on 91% õigeid vastuseid seega ootamatu tulemus. Selline tulemus võib näidata seda, et väikese valimi puhul on paari lapse vastamata jätmine, ühe lapse vene keeles antud vastus ja üks vale vastus tulemustele päris suure mõjuga.

Küsitud konstruktsioonitüüpidest mõistavad lapsed kõiki (õigete vastuste osakaal oli üle 77 protsendi), kuid kasutada osatakse ainult omadus- ja nimisõnast koosnevat nimisõnafraasi (nt *täpiline kleit*), kõikide teiste konstruktsioonitüüpide kasutamise oskuse puhul jääb õigete vastuste osakaal alla 60% (vt tabel 4).

Tabel 4. Konstruktsioonide mõistmine ja kasutamine. Õigete vastuste osakaal protsentides

Fraasi- või konstruktsioonitüüp	Mõistmine	Kasutamine
Nimisõnafraas: nimisõna + nimisõna	92,73	53,57
Nimisõnafraas: omadussõna + nimisõna	70,91	70,91
Hulgafraas: arvsõna + nimisõna	100	44,64
Omadussõnafraas: määrsõna + omadussõna	76,79	5,36
Kaassõnafraas: nimisõna + kaassõna	82,14	46,43

Tegusõnakonstruktsioon: tegusõna + kohasõna	94,64	39,29
Tegusõnakonstruktsioon: tegusõna + ajasõna	85,71	48,21
Tegusõnakonstruktsioon: tegusõna + viisisõna	98,21	12,50
Tegusõnakonstruktsioon: tegusõna + objekt	96,43	58,93
Kõikide konstruktsioonide keskmine	88,6	42,2

Järgneva kahe aasta tulemuste võrdluse aluseks on andmed 45 lapselt, kelle puhul oli olemas nii 2022. aasta kui ka 2023. aasta andmestik.

Vaadeldes **tegusõnavormide mõistmist**, ilmneb, et seires osalevate laste (N=45) 2023. a tulemused on kõikides kategooriates/vormides paranenud 2022. aastaga võrreldes. Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 2. pööret ja kindla kõneviisi oleviku mitmuse 2. ja 3. pööret mõistavad lapsed 100%. Ülejäänud verbivormide mõistmine jääb vahemikku 84,4%–97,8%, sh madalaim tulemus on kindla kõneviisi lihtmineviku 3. pöörde mõistmisel.

Statistiliselt on 2022. aastaga võrreldes oluliselt paranenud osalejate kindla kõneviisi oleviku ainsuse 2. ja 3. pöörde, kindla kõneviisi oleviku mitmuse 1., 2. ja 3. pöörde, kindla kõneviisi lihtmineviku 1. pöörde ja eitava kõne 1. pöörde mõistmine.

Verbivormide kasutamine on samuti paranenud kõikides vormides/kategooriates v.a eitava kõne 1. pöörde kasutamisel, kus õigete vastuste protsent (37,8), on jäänud samaks. Kõige paremini osatakse kasutada kindla kõneviisi oleviku ainsuse 1. pööret (88,8% õiged vastused), 2. pööret (77,8%) ja 3. pööret (75,6%). Kindla kõneviisi oleviku mitmuse pöörde kasutamisel eksitakse vähem 3. pöörde kasutamisel (66,7% õiged vastused) kui 1. ja 2. pöörde kasutamisel (44,4%). Statistiliselt on 2022. aastaga võrreldes oluliselt paranenud osalejate kindla kõneviisi oleviku mitmuse 1. pöörde kasutamine. Kõige rohkem tehakse vigu eitava kõne 1. pöörde (60% valesid vastused), kindla kõneviisi oleviku mitmuse 2. pöörde ja lihtmineviku 2. pöörde (55,6%) kasutamisel (vt tabel 5).

Tabel 5. Tegusõnavormide omandamine (tärniga on tähistatud need arvud, kus ilmnes statistiliselt oluline erinevus 2022. a ja 2023. a seire vahel, vt lisa 1)

		2022. a	2023. a
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 1. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	86,4%	91,1%
	Valed vastused	13,6%	8,9%
Kasutamine	Õiged vastused	71,1%	88,8%
	Sisult õige, vormilt vale	4,4%	2,2%
	Valed vastused	24,3%	8,9%
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 2. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	84,1%*	100%*

	Valed vastused	15,9%*	2,2*
Kasutamine	Õiged vastused	53,3%	77,8%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	6,7%
	Valed vastused	46,7%	15,6%
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 3. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	86,4%*	97,8%*
	Valed vastused	13,6%*	2,2%*
Kasutamine	Õiged vastused	62,2%	75,6%
	Sisult õige, vormilt vale	6,7%	17,8%
	Valed vastused	31,1%	6,7%
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 1. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	83,7%	97,8%
	Valed vastused	16,3%*	2,2%*
Kasutamine	Õiged vastused	31,8%*	44,4%*
	Sisult õige, vormilt vale	11,4%	28,9%
	Valed vastused	56,8%	26,7%
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 2. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	75%*	100%*
	Valed vastused	25%*	0%*
Kasutamine	Õiged vastused	24,4%	44,4%
	Sisult õige, vormilt vale	2,2%	0%
	Valed vastused	73,3%	55,6%
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 3. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	84,1%*	100%*
	Valed vastused	15,9%*	0%*
Kasutamine	Õiged vastused	55,6%	66,7%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	44,4%	33,3%
Kindla kõneviisi lihtmineviku ainsuse 1. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	58,1%*	86,4%*

	Valed vastused	41,9%*	13,6%*
Kasutamine	Õiged vastused	37,8%	60%
	Sisult õige, vormilt vale	2,2%	2,2%
	Valed vastused	60%	37,8%
Kindla kõneviisi lihtmineviku ainsuse 2. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	76,7%	88,9%
	Valed vastused	23,3%	11,1%
Kasutamine	Õiged vastused	28,6%	42,2%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	2,2%
	Valed vastused	71,4%	55,6%
Kindla kõneviisi lihtmineviku ainsuse 3. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	72,7%	84,4%
	Valed vastused	27,3%	15,6%
Kasutamine	Õiged vastused	40,0%	46,7%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	2,2%
	Valed vastused	60,0%	51,1%
Eitav kõne, 1. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	76,7%*	93,3%*
	Valed vastused	23,3%*	6,7%*
Kasutamine	Õiged vastused	37,8%	37,8%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	2,2%
	Valed vastused	62,2%	60%
Eitav kõne, 3. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	83,3%	93,3%
	Valed vastused	16,7%	6,7%
Kasutamine	Õiged vastused	51,1%	68,9%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	48,9%	31,1%

Nimisõnavormide puhul **mõistavad** lapsed kõiki küsitud käändevorme, õigete vastuste osakaal on kasvanud kõikides vormides, v.a ainsuse nimetav kääne, mida mõisteti 100% juba

2022. aastal. Statistiliselt on oluliselt paranenud ainsuse alaleütleva käände mõistmine (72,1%-lt 93,3%-ni).

Nimisõnavormide veatu **kasutamine** sõltub käändevormist. Hästi osatakse kasutada ainsuse nimetavat käänat. Ainsuse omastava käände kasutamisel eksib jätkuvalt üle poole vastanutest (53,6%). Veidi on paranenud ainsuse osastava käände (62,2%) kasutamine. Üldse ei osata kasutada ainsuse sisseütlevat käänat, vaid viiendikul lastel olid õiged vastused ja teisel viiendikul sisult õiged, kui vormilt valed vastused. Samuti ei osata jätkuvalt kasutada ainsuse alalütlevat (*millel*), omastavat ja kaasaütlevat käänat.

Statistiliselt oluliselt on paranenud ainsuse seesütleva käände kasutamine (6,7%-lt 55,1,1%-ni) ja vähenenud sisult õigete, kuid vormilt valede vastuste kasutamine (44,4%-lt 6,7%-ni). Oluliselt on vähenenud mitmuse omastava käände kasutamisel tehtavad vead (62%-lt 26,7%-ni) (vt tabel 6).

Tabel 6. Nimisõnavormide omandamine (tärniga on tähistatud need arvud, kus ilmnes statistiliselt oluline erinevus 2022. ja 2023. a seire vahel, vt lisa 1)

		2022. a	2023. a
Ainsuse nimetav kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	100%	100%
	Valed vastused	0%	0%
Kasutamine	Õiged vastused	100%	95,6%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	0%	4,4%
Ainsuse omastav kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	90,7%	95,6%
	Valed vastused	9,3%	4,4%
Kasutamine	Õiged vastused	40,0%	46,7%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	60%	53,6%
Ainsuse osastav kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	90,7%	97,8%
	Valed vastused	9,3%	2,2%

Kasutamine	Õiged vastused	48,9%	62,2%
	Sisult õige, vormilt vale	2,2%	2,2%
	Valed vastused	48,9%	35,6%
Ainsuse sisseütlev kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	83,7%	91,1%
	Valed vastused	16,3%	8,9%
Kasutamine	Õiged vastused	6,7%	20,0%
	Sisult õige, vormilt vale	31,1%	22,2%
	Valed vastused	62,2%	57,8%
Ainsuse seesütlev kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	86,0%	95,6%
	Valed vastused	14,0%	4,4%
Kasutamine	Õiged vastused	6,7%*	51,1%*
	Sisult õige, vormilt vale	44,4%*	6,7%*
	Valed vastused	48,9%	42,2%
Ainsuse alaleütlev kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	86,0%	93,3%
	Valed vastused	14,0%	6,7%
Kasutamine	Õiged vastused	35,6%*	66,7%*
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	64,4%	33,3%
Ainsuse alalütlev kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	72,1%*	93,3%*
	Valed vastused	27,9%*	6,7%*
Kasutamine	Õiged vastused	8,9%	31,1%

	Sisult õige, vormilt vale	33,3%	28,9%
	Valed vastused	57,8%	40,0%
Ainsuse alalütlev 2 kääne (kellel?)			
Mõistmine	Õiged vastused	90,7%	97,8%
	Valed vastused	9,3%	2,2%
Kasutamine	Õiged vastused	53,3%	63,4%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	46,7%	36,6%
Ainsuse kaasaütlev kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	83,7%	95,6%
	Valed vastused	16,3%	4,4%
Kasutamine	Õiged vastused	42,2	44,4%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	6,7%
	Valed vastused	57,8	48,9%
Mitmuse nimetav kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	88,6%	97,8%
	Valed vastused	11,4%	2,2%
Kasutamine	Õiged vastused	71,1%	61,4%
	Sisult õige, vormilt vale	6,7%	6,8%
	Valed vastused	22,2%	31,8%
Mitmuse omastav kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	86,4%	88,9%
	Valed vastused	13,6%	11,1%
Kasutamine	Õiged vastused	0%	8,9%

Sisult õige, vormilt vale	37,8%	64,4%
Valed vastused	62,0%*	26,7%*

Eri **konstruktsioonide ja fraasitüüpide mõistmine** on paranenud kõikides kontrollitud konstruktsioonitüüpides. 100% või peaaegu maksimumini on paranenud nimisõna ja nimisõna (*ema juuksed*), arvsõna ja nimisõna (*kaks lindu*), tegusõna ja kohamääruse (*tuleb tupp*), tegusõna ja viisisõna (*jookseb kiiresti*) ning tegusõna ja objekti (*vaatab koera*) ühendite mõistmine. Paranenud on ka omadussõna ja nimisõna (*täpiline kann*), nimisõna ja kaassõna (*tooli peal*), määrsõna ja omadussõna (*väga ilus*) ning tegusõna ja ajasõna (*tuleb kohe*) ühendite mõistmine.

Eri konstruktsioonide ja fraasitüüpide õige **kasutamine** oleneb nende tüübist. Oluliselt on paranenud omadussõna ja nimisõna ühendi kasutamine (30,1%-lt 70,5%-le). Paranenud on ka nimisõna ja nimisõna (53,3%), tegusõna ja ajasõna (51,1%) ning tegusõna ja objekti ühendi (57,8%) kasutamine. Endiselt ei osata kasutada nimisõna ja kaassõna, tegusõna ja kohamääruse, tegusõna ja viisisõna ning määrsõna ja omadussõna ühendit. Viimasel juhul on siiski oluliselt kasvanud sisult õigete, kuid vormilt valede vormide kasutamine ja vähenenud on valede vormide kasutamine (57,8%-lt 24,4%-le) (vt tabel 7).

Tabel 7. Konstruktsioonide ja fraasitüüpide omandamine (tärniga on tähistatud need arvud, kus ilmnes statistiliselt oluline erinevus 2022. a ja 2023. a gruppide vahel, vt lisa 1)

		2022. a	2023. a
Nimisõnafraas: nimisõna + nimisõna			
Mõistmine	Õiged vastused	75%*	100%*
	Valed vastused	25%*	0%*
Kasutamine	Õiged vastused	37,8%	53,3%
	Sisult õige, vormilt vale	33,3%	24,4%
	Valed vastused	28,9%	22,2%
Nimisõnafraas: omadussõna + nimisõna			
Mõistmine	Õiged vastused	52,3%	71,1%
	Valed vastused	47,7%	28,9%
Kasutamine	Õiged vastused	31,1%*	70,5%*
	Sisult õige, vormilt vale	8,9%	6,8%

	Valed vastused	60%*	22,7%*
Hulgafraas: arvsõna + nimisõna			
Mõistmine	Õiged vastused	97,7%	100%
	Valed vastused	2,3%	0%
Kasutamine	Õiged vastused	53,3%	48,9%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	46,7%	51,1%
Kaassõnafraas: nimisõna + kaassõna			
Mõistmine	Õiged vastused	77,3%	91,1%
	Valed vastused	22,7%	8,9%
Kasutamine	Õiged vastused	31,1%	48,9%
	Sisult õige, vormilt vale	11,1%	8,9%
	Valed vastused	57,8%	42,2%
Omadussõnafraas: määrsõna + omadussõna			
Mõistmine	Õiged vastused	67,4%	84,4%
	Valed vastused	32,6%	15,6%
Kasutamine	Õiged vastused	2,2%	4,4%
	Sisult õige, vormilt vale	40%*	71,2%*
	Valed vastused	57,8%*	24,4%*
Verbi ja laiendi ühendid: tegusõna + kohamäärus			
Mõistmine	Õiged vastused	81%*	97,8%*
	Valed vastused	19%*	2,2%*
Kasutamine	Õiged vastused	33,3%	42,2%
	Sisult õige, vormilt vale	2,2%	0%
	Valed vastused	64,4%	57,8%

Verbi ja laiendi ühendid: tegusõna + ajasõna			
Mõistmine	Õiged vastused	76,2%	91,1%
	Valed vastused	23,8%	8,9%
Kasutamine	Õiged vastused	31,1%	51,1%
	Sisult õige, vormilt vale	2,2%	0%
	Valed vastused	66,7%	48,9%
Verbi ja laiendi ühendid: tegusõna + viisisõna			
Mõistmine	Õiged vastused	83,3%	97,8%
	Valed vastused	16,7%	2,2%
Kasutamine	Õiged vastused	2,2%	15,6%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	97,8%	84,4%
Verbi ja laiendi ühendid: tegusõna + objekt			
Mõistmine	Õiged vastused	81%*	100%*
	Valed vastused	19%*	0%*
Kasutamine	Õiged vastused	35,5%	57,8%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	64,4%	42,2%

2.3. Pildikirjeldamisoskus

Laste kirjeldamis- ja jutustamisoskust hinnati pildi abil. Õpetaja pani lapse ette pildi (joonis 2) ja laps pidi pildi järgi jutustama. Õpetajat instrueeriti ütlema katse alguses „Räägi mulle, mida sa pildil näed“. Õpetaja võis jutustamise ajal anda lapsele võimalikult minimaalset (julgestavat) tagasisidet. Jutustused lindistati ning transkribeeriti CHAT-formaadis failideks ning neid analüüsiti, vaadeldes nende üldist pikkust tekstisõnades, kasutatud sõnavara ning konstruktsioone.

Joonis 2. Jutustamisoskuse hindamiseks kasutatud pilt. Pildi autor Tuulike Kivestu, testiidee autor Andra Kütt

Analüüsi aluseks on 36 lapse pildikirjeldused (kuigi piiratud valimiga hindamise grupi suurus oli 45 last, jäid mõned lindistused analüüsist välja, sest katse läbiviimine ei vastanud seatud tingimustele, nt juhendas õpetaja last liiga palju või oli kasutatud eksikombel hoopis teist pilti vms).

Keskmiselt oli ühes lapse kirjelduses 117 tekstisõna. Laste jutustuste pikkus tekstisõnades varieerus 11-st (näide 3) kuni 323 tekstisõnani (näide 4), vt tabel 1 lisas). Kui kõige lühemad pildikirjeldused koosnevad pelgalt objektide nimetamistest vastuseks õpetaja (liigagi tugevale) ergutusele, siis pikemad kirjeldused on rikkaliku sõnavara ja eri tüüpi lausetega sidusad tervikud (vt katkendit näide 3).

NÄIDE 3

*CHI²: xxx on suvi.

*CHI: ee lapsed mängib.

*CHI: isa loeb.

*OBS: ema?

*OBS: mida sa veel näed?

*OBS: kes on veel pildil?

*CHI: koer.

*OBS: koer.

*CHI: ema, isa xxx inimesed.

%com: CHI ütleb midagi eesti keeles.

*OBS: kus nad on?

*OBS: mhm, mida nemad teevad veel?

%com: ilmselt CHI vastab midagi, aga ei olnud midagi kuulda.

*OBS: ja missugune ilm on?

*OBS: mis aastaaeg see on?

*OBS: nii, aitäh.

NÄIDE 4 (katkend)

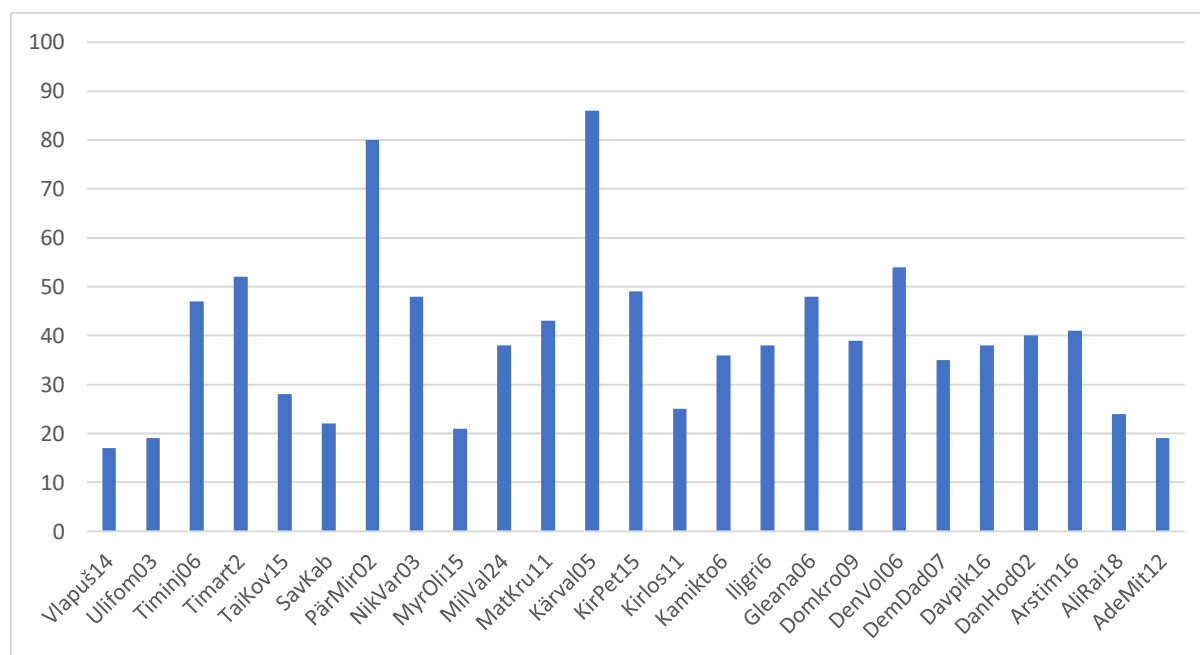
*CHI: ma pildil näen, et kaks ee tüdrukut mängivad palli.

² CHI tähistab transkriptsioonis last, OBS õpetajat ehk katse läbiviijat. xxx tähistab sõnalaadset kõnematerjali, millest ei olnud võimalik aru saada.

*CHI: ei, üks tüdruk ja üks poiss mängivad palli ja ja teine tüdruk ujub.
 *CHI: ja üks ema paneb kreemi oma peale ja üks isa loeb raamatut ja ee koer joob piima või vett ja.
 *CHI: mm seal on kaks laeva, üks laeva lipp on sinine ja teine laeva lipp on punane.
 *CHI: ja.
 *CHI: linnud on.
 *CHI: inglise keeles on umbrella.
 *CHI: ee linnud on selle peal ja.
 *CHI: seal on üks ee v-vesi pudel maas ja.
 *CHI: sa.
 *CHI: mm, kõik.

2.3.1. Sõnavara pildikirjeldustes

Laste pildikirjelduste pikkus on enamasti seoses kasutatud eri sõnade ehk lekseemide hulga: mida pikem on lapse kirjeldus, seda rohkem ta selles eri sõnu kasutab (vt tabel 1 lisas 1). Keskmiselt oli ühe lapse kirjelduses 43 eri lekseemi (ilma muukeelsete sõnade ja kategooria „muu“ (häämitsused, pausitähed) alla kuuluvate elementideta, vt joonis 3).

Joonis 3. Lekseemide koguhulk lasteti (lapsed on tähistatud koodidega)

Kui vaadelda kasutatud lekseemide sõnaliigilist kuuluvust, on näha, et kõige suurema osa moodustasid **nimisõnad** (keskmiselt 17,7 lekseemi). Sagedasemad nimisõnad olid vastavalt pildil kujutatule *poiss*, *tüdruk*, *inimene*, *raamat*. Need lekseemid olid olemas ka kõige lühemates kirjeldustes. **Tegusõnalekseeme** oli keskmiselt ühe lapse kirjelduses 8,6 ja nende arv varieerus üle kümne korra (kõige vähem oli mõne lapse pildikirjelduses kaks, kõige rohkem 24 eri tegusõna). Sagedasemad tegusõnad olid *ujuma*, *mängima*, *olema*, *vaatama* ja *magama*,

samas leidus pikemates pildikirjeldustes ka kognitiivseid protsesse tähistavaid verbe, nt *mäletama*, *teadma*, *ütleva*, *meeldima*, ja seisundiverbe, nagu *puhkama*, *oskama*.

Ka **omadussõnade** puhul oli varieeruvus väga suur: kui keskmiselt oli laste kirjeldustes 3,8 omadussõnalekseemi, siis võis olla, et mõni laps ei kasutanud ühtki ja mõni teine kasutas 15 eri omadussõna. Kõige sagedasemad kasutatud omadussõnad olid värvinimetused *punane*, *sinine*, *valge*, sageli kasutati ka temperatuurisõna *soe* ja dimensioonisõna *suur*. Harvemate omadussõnadena torkavad silma sõnad *täpiline*, *kurb*, *väsinud*. Nelja lapse kirjelduses leidub ka liitomadussõnu (nt *samasugune*, *tumepruun*, *helepruun*).

Määr- ja kaassõnu leidus pildikirjeldustes võrreldes omadussõnadega veidi rohkem, keskmiselt 5,3 lekseemi ühe kirjelduse kohta. Kõige sagedasemad oli määrsõnad *väga*, *veel* ja *kõik*. **Sidesõnu** kasutati keskmiselt 1,9 lekseemi kirjelduse kohta. Enamasti olid need sidesõnad *ja* (peaaegu kõigi laste kõnes, 17 lapsel ka ainuke sidesõna) ja *et* (olemas 11 lapsel). Sageduselt järgmised kasutatud sidesõnad olid *aga*, *sest* ja *nagu*. **Asesõnu** leidus laste pildikirjeldustes keskmiselt 4,8. Kõige sagedasem oli indefiniitsust markeeriv *üks*, sageli kasutati ka demonstratiivpronoomenit *see* ning isikulist asesõna *ma*.

Võõrkeelsete sõnade hulk kirjelduse kohta oli keskmiselt 1,1 lekseemi. Enamik neist sõnadest olid venekeelsed (nt *zontik*), kuid paaris kirjelduses kasutasid lapsed ka ingliskeelseid sõnu (*sand*, *umbrella*). Kategooria „muu“ alla paigutati üneemid (*ee*, *mm* jts), hüüatused (*oi*, *aah*), eitus- ning jaatuspartiklid (*ei*, *jaa*, *jah*) ning fragmendid (*pla*, *enna*), mille puhul ei olnud selge, mis sõnaga tegemist. Keskmiselt oli ühes kirjelduses selliseid elemente 7,4.

Võrreldes 2022. aasta pildikirjeldustega (võrdluse aluseks on 25 sellise lapse pildikirjeldused, kellelt oli mõlema aasta kohta lindistus) on laste kirjelduste **keskmine pikkus** sõnedes kasvanud 32 sõne (tekstisõna ehk kirjalikus tekstis kahe tühiku vahele jääv üksus) võrra (2022. aastal 85,44 sõnet keskmiselt). Ka lekseemide keskmine arv on võrreldes 2022. aasta keskmiselt 32 lekseemiga ühe lapse kirjelduse kohta kasvanud 11 lekseemi võrra (2023. a keskmiselt 43 eri lekseemi) (arvutatud ilma võõrkeelsete sõnade ja kategooriata „muu“).

Sõnavara on aasta jooksul kasvanud õpilastel **sõnaliigiti** suhteliselt ühtlaselt: nimisõnade puhul on kasv keskmiselt 13,8-lt 17,7 lekseemile kirjelduse kohta, tegusõnade puhul 8,2 lekseemilt 8,6-le, omadussõnade hulk on proportsionaalselt veidi rohkem suurenenud, 2,7-lt 3,8-le, määrsõnade keskmine arv on suurenenud 3,4-lt 5,3-le, sidesõnade puhul on kasv olnud väiksem, 1,4-lt lekseemilt 1,9-le ning ka arvsõnu ei ole aasta jooksul kuigi palju lisandunud (aastal 2022 keskmiselt 0,6 arvsõnalekseemi, 2023. a 0,7). Asesõnade hulk on aga kasvanud kõige enam: kui aastal 2022 oli ühe lapse lindistuses keskmiselt 2,7 asesõna, siis aasta hiljem oli neid juba 4,8. Eelkõige on laste kirjeldustesse lisandunud isikulised asesõnad (*tema*, *me*, *nemad*) ja ka enesekohaseid asesõnu (*enda*, *oma*).

Kahe aasta võrdluses oli 18 last, kelle kirjelduses oli 2023. a lindistuses rohkem eri sõnu kui aasta varem. Torkab silma, et need lapsed, kelle 2023. aasta pildikirjeldustes sõnavara kasvu toimunud ei olnud, olid sellised, kellel oli juba eelmisel aastal küllalt rikkalik sõnavara, ehk arenesid rohkem need, kes olid aasta tagasi nõrgema keeleoskusega.

Liitsõnade osakaal 2022. aastal oli 0,72 liitsõna lapse kohta, 2023. aasta kirjeldustes oli liitsõnade osakaal suurem, 1,16 liitsõnalekseemi keskmiselt ühe lapse lindistuse kohta. Kui 2022. aastal oli laste kirjeldustes peamiselt ainult liitsõna *vanaema*, siis 2023. aastal olid lapsed peale *vanaema* kasutanud ka näiteks liitsõnu nagu *päikesevari* ja *jalgpall*.

2.3.2. Grammatilised konstruktsioonid ja fraasitüübid pildikirjeldustes

Grammatilisi konstruktsioone vaadeldi kahel tasandil, fraasi- ja lausetasandil. Fraasitasandil leiti laste pildikirjeldustes esinenud fraasiliigid ja fraasitüübid (st fraasituuma ja selle laiendite eri kombinatsioonid), lausetasandil aga lausetuuma (verbi) ja selle laiendite eri kombinatsioonid, edaspidi VL).

Grammatiliste konstruktsioonide leidmisel töötati läbi pildikirjelduste transkriptsioonid ja kirjutati välja kõik neis esinenud fraasid ning verbi ja selle laiendite (VL) eri kombinatsioonid. Seejärel jagati iga lapse konstruktsioonid fraasiliigi (FL), -tüübi (FT) ja VL kombinatsiooni kaupa tabelisse. Saamaks paremat ülevaadet konstruktsioonide varieeruvusest, eristati iga fraasiliigi puhul omakorda fraasitüüpe.

Fraasiliikidest esines pildikirjeldustes nimi- (NP), hulgasõna- (QP), omadussõna- (AdjP) ja kaassõnafraase (PP), fraasitüüpidest aga NP puhul nimisõna + nimisõna (N+N) *ema trikoo*, omadussõna + nimisõna (Adj+N) *suur pall*, asesõna + nimisõna (Pr+N) *keegi inimene*, omadussõna ja omadussõna + nimisõna (Adj ja Adj+N) *punane ja sinine pall*, asesõna + nimisõna + nimisõna (Pr+N+N) *ta isa tibu*, omadussõna + nimisõna + nimisõna (Adj+N+N) *väikese tüdruku juuksed*, nimisõna + omadussõna + nimisõna (N+Adj+N) *isa sinine püksid*; QP puhul arvsõna + nimisõna (Nu+N) *kaks palli*, hulgasõna + nimisõna (Q+N) *palju liiv* ja määrsõna + hulgasõna + nimisõna (Adv+Q+N) *väga palju inimest*; PP puhul nimisõna + tagasõna (N+P) *mere äärde*, asesõna + tagasõna (Pr+P) *oma juurde*; AdjP puhul määrsõna + omadussõna (Adv+Adj) *väga palju*, omadussõna + omadussõna (Adj+Adj) *väikese pruuni*.

VL eri kombinatsioonidest olid enim levinud SV *koer magab*, SVO *isa loeb raamat*, SVA *lapsed ujuvad meres*, SVP *ema trikoo on sinine* ja AVS *pildil on koer*, esines ka üksikuid enam kui kahe laiendiga V+ kombinatsioone, nt SVAO *Ema. Pane. Sinna kreemi*; SVAA *pere tulid randa autoga*.

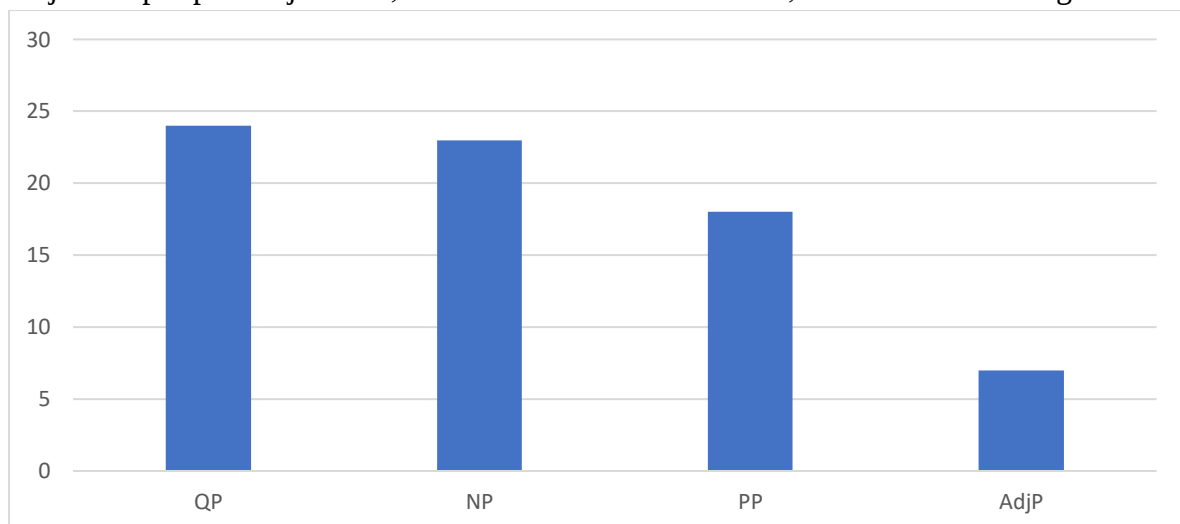
Tabel 8 näitab, mitut eri fraasiliiki (FL) ja -tüüpi ning VL kombinatsiooni laps pildikirjelduses kasutas. Fraasiliike esines maksimaalselt neli (NP, QP, PP ja AdjP). Fraasitüüpide ja VL hulk oli avatum: maksimaalselt esines ühel lapsel isegi üheksa eri fraasitüüpi, keskmiselt kasutas laps 2,9 fraasitüüpi; VL kombinatsioone esines lapsel maksimaalselt 5, keskmiselt kasutas laps 3,8 VL kombinatsiooni.

Tabel 8. Konstruktsioonide hulk lasteti

Kood	FL	FT	VL	Kood	FL	FT	VL
AdeMit12	0	0	4	KirPet15	2	4	4
AleLop9	0	0	3	KärVal05	4	5	5
AliRai18	1	2	3	MakPav06	4	6	4
AliZol26	3	3	4	MARODE15	4	8	5
AntLuk09	3	6	4	MatKru11	2	3	2

Arstim16	3	4	4	MilVal24	1	2	5
Cristian02	3	6	4	MyrOli15	1	1	1
DanHod02	3	3	5	NikVar03	3	3	4
Darbur06	4	6	5	PärMir02	4	9	4
DARPER16	0	0	3	Ronher08	2	2	5
DavPik16	1	2	5	SavKab9	1	1	4
DemDad07	2	2	4	TaiKov15	1	1	3
DenVol06	3	4	4	TimAlj01	0	0	1
Domkro09	2	2	4	TimArt2	0	0	5
GleAna06	3	5	4	TIMINJ06	2	3	4
IljGri6	2	2	3	TimTsu20	3	5	5
kamkit06	1	1	3	Ulifom03	1	1	3
KirLos11	1	1	3	Vlapuš14	2	2	3
Keskmiselt:	2 FL	2,9 FT	3,8 VL				

Joonis 4 annab ülevaate pildikirjeldustes esinenud fraasiliikidest ning sellest, mitu last kõnealust liiki kasutas. Kõige levinumad olid hulga- ja nimisõnafraasid, neid esines vastavalt 24 ja 23 lapse pildikirjelduses, kaassõnafraasi kasutas 18 last, omadussõnafraasi aga ainult 7.

Joonis 4. Eri fraasiliike kasutanud laste arv

Iga fraasiliigi puhul leiti ka, mitme lapse pildikirjelduses esines kõnealuse fraasi eri tüüpe. Tabel 9 annab ülevaate pildikirjeldustes kasutatud fraasitüüpidest (st fraasi tuuma ja selle laiendite kombinatsiooni) ning sellest, mitmel lapsel kõnealust fraasitüüpi esines.

Ülekaalukalt enim tüüpe oli pildikirjeldustes nimisõnafraasil (8 tüüpi), neist oli selgelt levinuim Adj+N, mida esines 20 lapse pildikirjelduses; poole vähem ehk kümme last kasutas tüüpi Pr+N ja seitse tüüpi N+N, ülejäänud tüüpe esines vaid üksikutel lastel (3–1). Hulga- ja kaassõnafraasil oli poole vähem tüüpe (vastavalt 3 ja 4), QP levinuim tüüp oli Nu+N (24 lapsel), kaassõnafraasil N+P (16) ja Pr+P (7), ülejäänud fraasitüüpe esines vaid üksikutel lastel (1–2); omadussõnafraasi kasutust võib pidada pigem harvaks, selle tüüpi Adv+Adj esines viiel ja Adj+Adj kahel lapsel, vt tabel 9

Hulgasõna- ja nimisõnafraase kasutas küll enam vähem sama arv lapsi (vastavalt 24 ja 23, vt joonis 4, ent nimisõnafraasi tüübid on oluliselt mitmekesisemad kui hulgasõnafraasil (vastavalt 3 ja 1 tüüpi, mida kasutas enam kui viis last), vt tabel 9. Hulgasõnafraasi puhul tuleb siiski mainida probleeme selle eristamisel nimisõnafraasist: pildist tulenevalt esines arvsõnadest enim sõnu *üks* ja *kaks*. Esimese puhul polnud alati selge, kas seda kasutati arvsõnana või asesõnalises tähenduses ‘keegi/mingi’, viimasel juhul olnuks tegemist nimisõnafraasiga.

Tabel 9. Eri fraasitüüpe kasutanud laste arv

Fraasiliik	Fraasitüüp	Mitmel lapsel esines
NP	Adj+N	20
	Pr+N	10
	N+N	7
	Adj ja Adj+N	3
	Pr+N+N	2
	Adj+Adj+N	2
	Adv+Adj+N	1
	Adj+N+N	1
QP	Nu+N	24
	Q+N	2
	Adv+Q+N	1
PP	N+P	16
	Pr+P	7
	N+N+P	2
	Pr+N+P	1
AdjP	Adv+Adj	5

Laste fraasiliikide ja -tüüpide mitmekesisuse seosest annab ülevaate tabel 10. Tabelis on näidatud ainult lapsi, kelle pildikirjeldustes oli vähemalt üks fraasiliik. Esimene veerg annab ülevaate lastest, kelle pildikirjeldustes oli 3–4 fraasiliiki; teine aga neist, kellel oli 1–2 fraasiliiki. Lastel, kes kasutasid kõiki tasemekohaseid fraasiliike (NP, QP, PP ja AdjP) on enamasti ka mitmekesised fraasitüübid (5–9), nt laps koodiga Darbur06 kasutab NP tüüpe Adj+N *roheline tool* ja N+N *isa raamat*, QP tüüpe Nu+N *kaks palli* ja Adv+Q+N *väga palju pilvi*, PP tüüpi N+P *tooli all* ning AdjP tüüpi Adv+Adj *natuke sinine*, st kokku 4 fraasiliiki ja 6 fraasitüüpi. Ka kolme fraasiliiki kasutanutel võib fraasitüüpide hulk olla mitmekesine (5–6 fraasitüüpi), ent nende seas on ka lapsi, kel igas fraasiliigis oli vaid üht tüüpi fraase (3/3), nt AntLuk09 pildikirjelduses on NP tüüpidest N+N *isa tool*, Adj+N *külma vett* ja Pr+N *oma mütsiga*, QP tüüp Nu+N *kaks last* ning PP tüübid N+P *jalgade all*, N+N+P *isa tooli all* ja Pr+N+P *omal nahka peale*; DanHod02 aga NP tüüp Adj+N *valge linnu*, QP Nu+N *kaks tuvi* ja PP N+P *tooli all*.

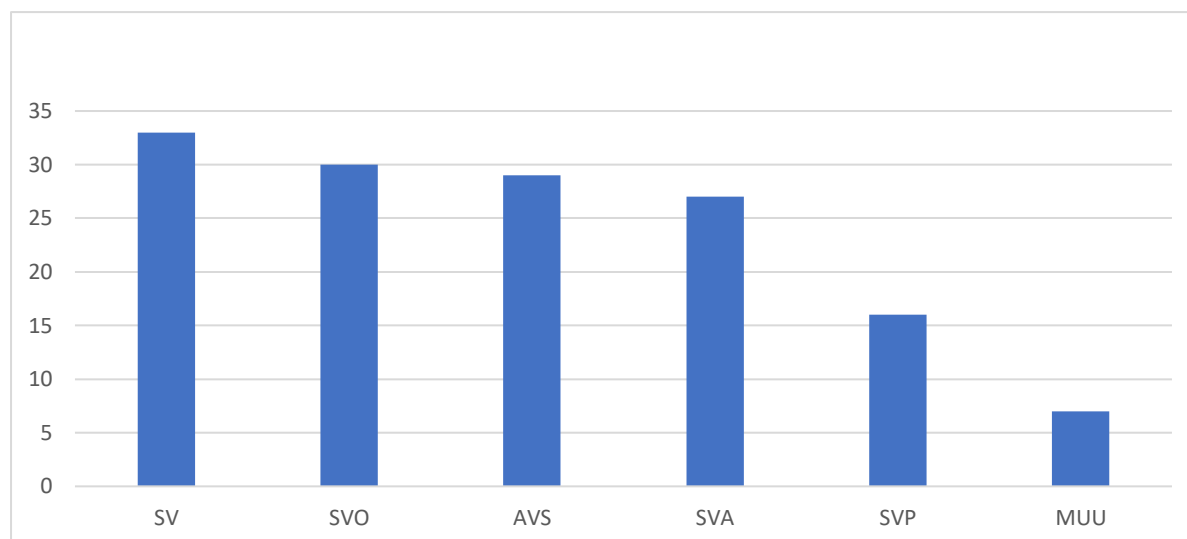
Lapsed, kelle pildikirjeldustes oli 1–2 fraasiliiki, kasutavad neist ka vähe eri fraasitüüpe: igal fraasiliigil on enamasti vaid üks, harvem kaks tüüpi, st nende keelekasutus on ühekülgsem (vt tabel 10).

Tabel 10. Fraasiliikide ja -tüüpide arv lasteti

Fraasiliikide ja -tüüpide arv lastel, kelle pildikirjelduses on 3–4 fraasiliiki			Fraasiliikide ja -tüüpide arv lastel, kelle pildikirjelduses on 1–2 fraasiliiki		
Kood	FL	FT	Kood	FL	FT
AliZol26	3	3	AliRai18	1	2
AntLuk09	3	6	DavPik16	1	2
Arstim16	3	4	DemDad07	2	2
Cristian02	3	6	domkro09	2	2
DanHod02	3	3	IljGri6	2	2
Darbur06	4	6	kamkit06	1	1
DenVol06	3	4	KirLos11	1	1
GleAna06	3	5	KirPet15	2	4
KärVal05	4	5	MatKru11	2	3
MakPav06	4	6	MilVal24	1	2
MARODE15	4	8	MyrOli15	1	1
Nikvar03	3	3	Ronher08	2	2
PärMir02	4	9	SavKab9	1	1

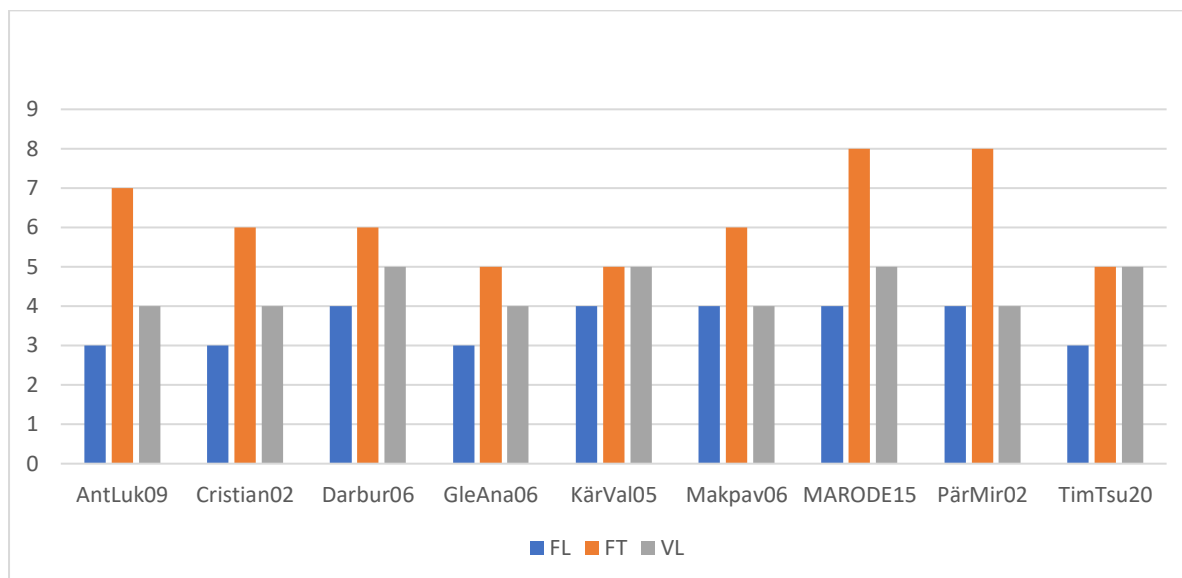
TimTsu20	3	5	TaiKov15	1	1
			TIMINJ06	2	3
			ulifom03	1	1
			Vlapuš14	2	2

Verbi ja selle laiendite kombinatsioonidest pildikirjeldustes annab ülevaate joonis 5. Kõige enam kasutasid lapsed verbi ja ühe laiendi kombinatsiooni alus + öeldis (SV), nt *koer magab* (33 last) ning verbi ja kahe laiendi kombinatsiooni alus + öeldis + sihitis (SVO), nt *isa loeb musta raamatut* (30); määrus + öeldis + alus (AVS), nt *Vanaemal on kollane müts, pildil on kaks laeva* (29) ja alus + öeldis + määrus (SVA), nt *Koer magab tooli all, aga ka alus + öeldis + öeldistäide* (SVP), nt *Koer on pruun, Ema on väga punane* (16). Muud kombinatsioonid, sh verbi ja kolme laiendi kombinatsioonid olid pigem juhuslikud: neid oli tekstides vaid seitse ja igat kombinatsiooni kasutas 1–2 last, nt *See poiss mängib palli vees* (SVOA).

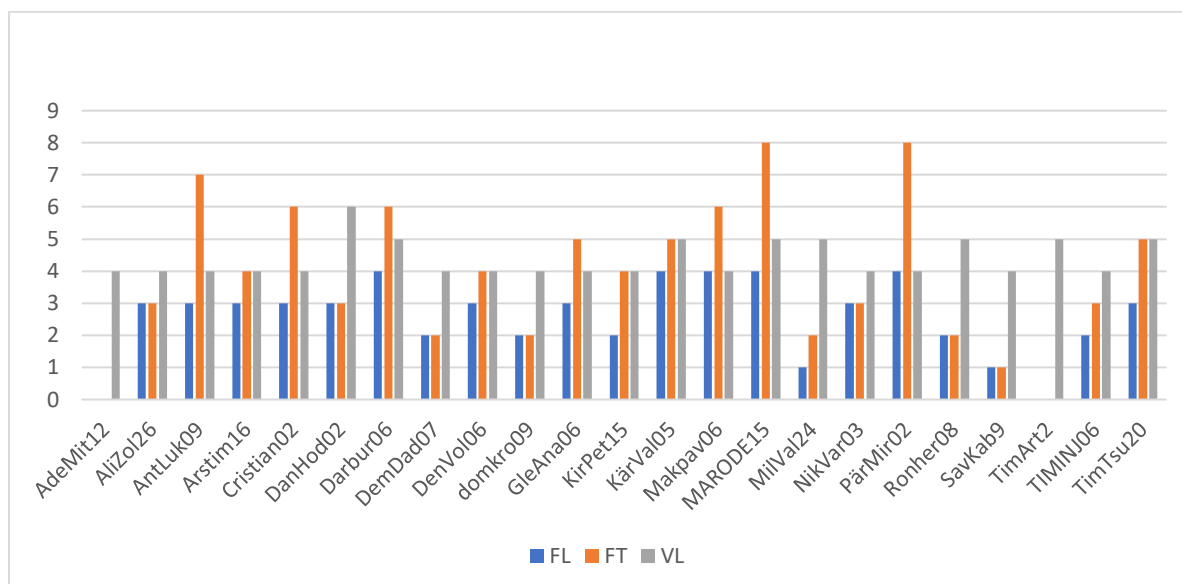

Joonis 5. VL kombinatsiooni kasutanud laste arv

Laste pildikirjeldustes esinenud fraasiliikide ja -tüüpide ning VL kombinatsioonide arvu vahel üks ühest seost ei paista, vt tabel 8. Kui vaadelda eraldi rikka fraasimoodustusega lapsi (vähemalt kolm fraasiliiki ja viis fraasitüüpi, st üle keskmise), näeme, et neil on ka üle keskmise VL kombinatsioone (4–5), vt joonis 6. Vastupidine seos aga nii selge pole: mitmekesisel VL kombinatsioonidega lapse (vähemalt neli kombinatsiooni) pildikirjelduses võivad fraasid koguni puududa, vt joonis 7. Samas on kõigil rikka fraasimoodustusega lastel ka mitmekesised VL kombinatsioonid, vrd joonis 6 ja 7 (kõik joonisel 6 esindatud lapsed on ka joonisel 7). Seega võib öelda, et rikas fraasimoodustus viitab ka üldiselt konstruktsioonidelt rikkamale keelele, samas kui verbi ja selle laiendite kombinatsioonide mitmekesisus tingimata lapse keele üldisele konstruktsioonide rikkusele ei viita. Üle keskmise VL kasutusega lapsi on ka enam kui rikka fraasimoodustusega lapsi, siit võib järeldada, et üldjuhul areneb esmalt VL kasutus ja alles seejärel fraasimoodustus.

Joonis 6. Vähemalt kolme fraasiliigi ja viie fraasitüübiga lapsed

Joonis 7. Vähemalt nelja VL kombinatsiooniga lapsed

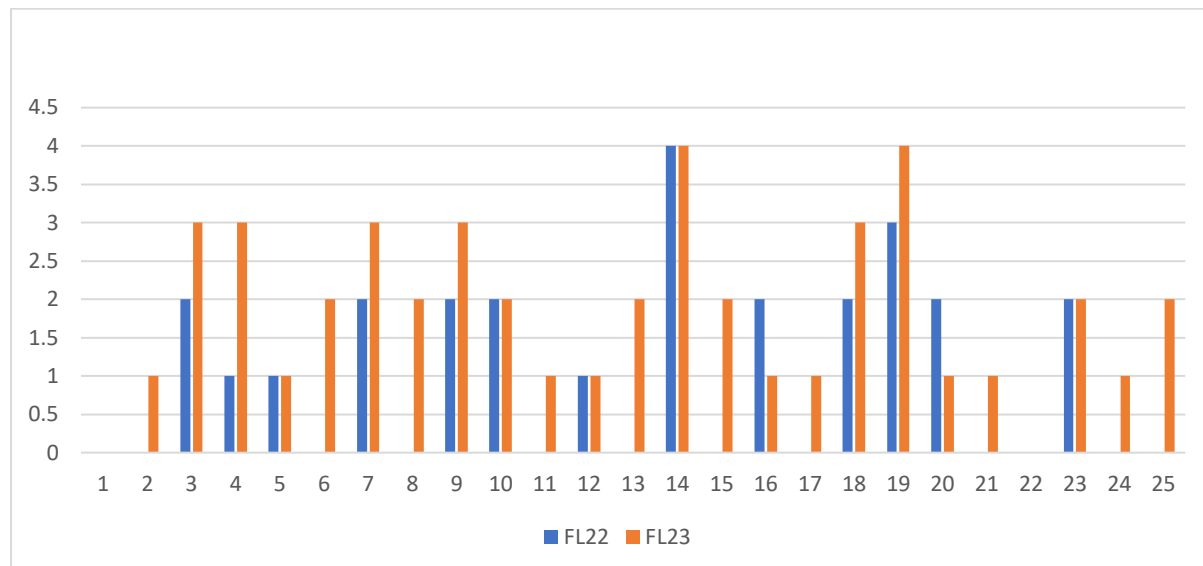
Võrreldes 2022. aasta pildikirjeldustega (võrdluse aluseks on 25 sellise lapse pildikirjeldused, kellelt oli mõlema aasta kohta lindistus) on suuremal osal lastest lisandunud uusi konstruktsioone, kas siis fraasiliike, -tüüpe või VL kombinatsioone, vt tabel 11 Keskmiselt kasutas valimi laps 2022. aasta pildikirjelduses 1,04 fraasiliiki, 1,4 fraasitüüpi ja 3,12 VL kombinatsiooni, 2023. aastal olid kõik näitajad tõusnud vastavalt 1,84 FL, 2,6 FT ja 4,08 VL kombinatsiooni. Vaadeldud laste hulgas oli siiski ka neid, kelle puhul konstruktsioonide arvus arengut märgata polnud (nt AdeMit12) või kel oli aastal 2023 isegi vähem konstruktsioone (nt KärVal).

Tabel 11. Fraasiliigid ja -tüübid ning VL konstruktsioonid võrdlevalt aasta 2022 ja 2023 pildikirjelduses lapse kohta

Kood	FL22	FT22	FL23	FT23	VL22	VL23
AdeMit12	0	0	0	0	4	4
AliRai18	0	0	1	2	1	3
Arstim16	2	2	3	5	5	5
DanHod02	1	1	3	4	4	7
DavPik16	1	1	1	2	3	6
DemDad07	0	0	2	3	2	4
DenVol06	2	3	3	4	6	4
domkro09	0	0	2	1	4	4
GleAna06	2	2	3	5	4	4
IljGri6	2	5	2	2	0	3
kamkit06	0	0	1	1	3	4
KirLos11	1	1	1	1	1	4
KirPet15	0	0	2	4	1	5
KärVal05	4	7	4	5	8	5
MatKru11	0	0	2	3	1	3
MilVal24	2	2	1	2	4	5
MyrOli15	0	0	1	1	1	1
NikVar03	2	2	3	3	4	4
PärMir02	3	5	4	9	8	6
SavKab9	2	2	1	1	2	4
TaiKov15	0	0	1	1	1	3
TimArt2	0	0	0	0	3	5
TIMINJ06	2	2	2	3	2	4
ulifom03	0	0	1	1	4	2
Vlapuš14	0	0	2	2	2	3
Keskmiselt	1,04	1,4	1,84	2,6	3,12	4,08

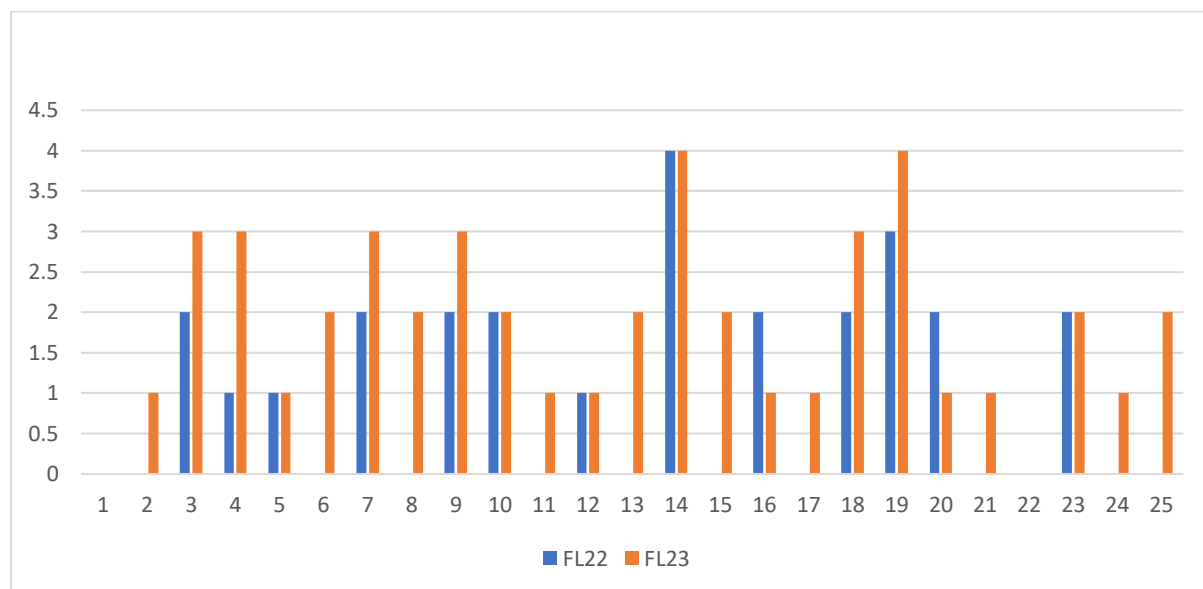
Edasi vaadeldakse eraldi eri konstruktsioonide arengut. Joonis 8 annab ülevaate fraasiliikide arengust lapseti (joonise selguse huvides on laste koodid asendatud nende järjekorranumbriga).

Näeme, et 16 lapse puhul (25 vaadeldud lapsest) on fraasiliike lisandunud või nad on hakanud fraase kasutama; üks lastest valdas juba 2022. aastal kõiki tasemekohaseid fraase (laps 14), seega tema puhul ei saa fraasiliikide osas arengut eeldadagi. Ülejäänutel on konstruktsioonide arv jäänud samaks (nt 1, 5, 10) või isegi vähenenud (nt 16, 20).

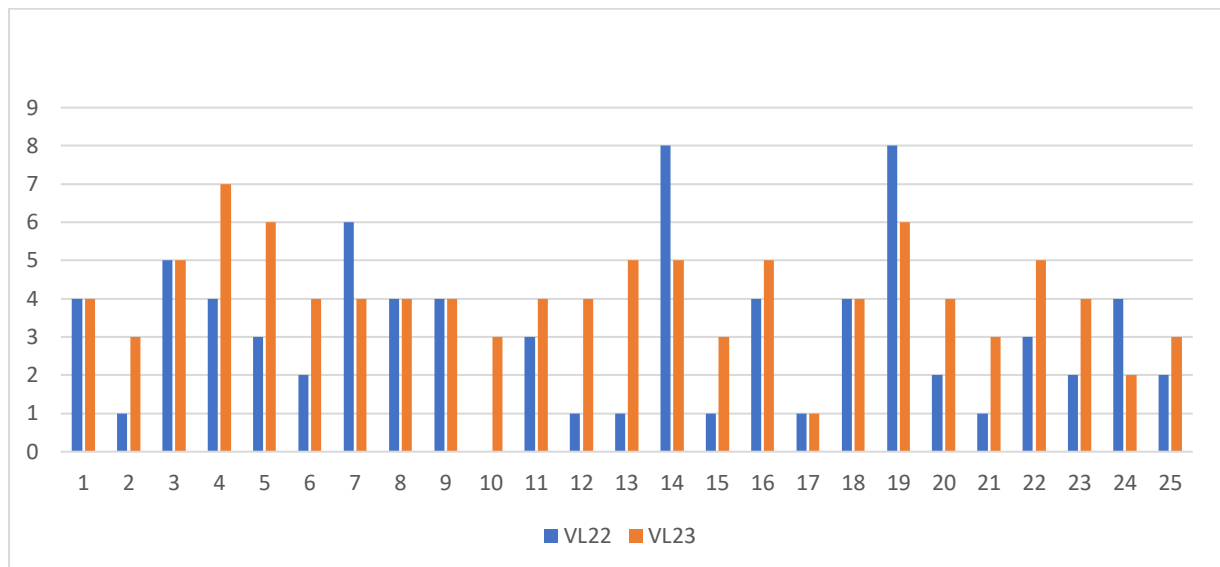
Joonis 8. Fraasiliikide arv lapse kohta aastal 2022 ja 2023

Joonis 9 annab ülevaate fraasitüüpidest lapse kohta 2022. ja 2023. aasta pildikirjeldustes. Fraasitüüpe on lisandunud 18 lapsel (25st), ent on ka neid, kelle puhul arengut märgata pole (nt 1, 12, 17) või fraasitüüpide arv on isegi vähenenud (nt 10, 14, 20). Viimaste hulgas on laps (14), kel nii fraasitüüpide kui ka -liikide mitmekesisus oli 2022. aastal keskmisest kõrgem (olid olemas kõik tasemekohased fraasiliigid), vt joonis 6.

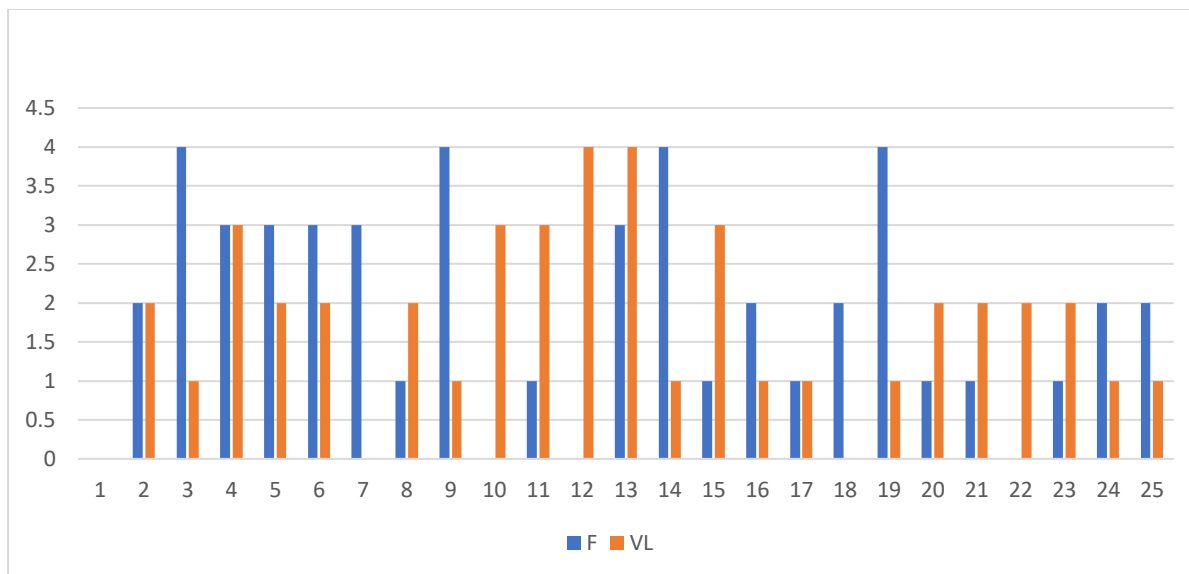
Joonis 9. Fraasitüüpide arv lapse kohta aastal 2022 ja 2023

Eri VL kombinatsioonide hulk lapse kohta 2022. ja 2023. aasta pildikirjelduste võrdluses (vt joonis 10) näitab samuti, et enamiku laste keel on aasta jooksul arenenud: uusi VL kombinatsioone on lisandunud 15 lapsel, kuue puhul on konstruktsioonide arv jäänud samaks (nt 1, 3, 8) ja neljal vähenenud (7, 14, 19, 20). Osal lastest, kelle VL kombinatsioonide hulk on vähenenud, on arengut näha fraasi tasandil (7 ja 19), lapsel 14 on vähenenud nii fraasitüüpe kui ka VL kombinatsioonide hulk, lapsel 20 aga kõigi vaadeldud konstruktsioonide hulk (vrd joonis 8, 9 ja 10).

Joonis 10. VL kombinatsioonide arv lapse kohta aastal 2022 ja 2023

Enamiku laste pildikirjeldustes on niisiis näha konstruktsioonide arengut. Kuna fraasiliike esines maksimaalselt neli, fraasitüüpe ja VL kombinatsioonide hulk aga oli vähem piiratud, annavad viimased konstruktsioonide arengust parema ülevaate. Joonis 11 näitabki 2023. aastal lisandunud fraasitüüpe ja VL kombinatsioone lapse kohta. Joonis ei kajasta vähenenud konstruktsioone, kuna eeldame, et kord juba omandatud konstruktsioon ei kao, isegi kui laps seda 2023. aastal pildikirjelduses ei korda. Näeme, et uusi fraasitüüpe ja/või VL kombinatsioone on lisandunud pea kõigil lastel, uusi konstruktsioone ei ole lisandunud ainult kahel (1 ja 14). Kusjuures lapsel 1 on keel suhteliselt konstruktsioonivaene, fraasid (vt joonis 8 ja 9) puuduvad tal täielikult, ent VL kombinatsioonide hulk on 2022. aastal siiski veidi üle keskmise (vt joonis 10); lapsel 14 aga on keel 2022. aastal kõigi vaadeldud konstruktsioonide poolest rikas, ent 2023. aasta pildikirjelduses on tal fraasitüüpe ja VL kombinatsioonide hulk langenud (vt joonis 9 ja 10). Viimati kirjeldatud lapsed on siiski üldisel positiivse arengu taustal pigem erandid. Märkatava arengu poolest mõlemas joonisel 10 kujutatud konstruktsiooniliigis (lisandunud vähemalt kolm FT ja VL) paistavad silma lapsed 4 ja 13, teistel on areng keskendunud pigem üht liiki konstruktsioonidele, st kas on lisandunud enam fraasitüüpe (nt 3, 9, 19) või VL kombinatsioone (nt 5, 10, 12).

Joonis 11. 2023. aastal lisandunud konstruktsioonid

2.4. Kokkuvõtteks B-rühma tulemustest

Grammatiliste kategooriate ja vormide omandamises on aasta jooksul toimunud edasimineku. **Nimisõnavormidest** mõistavad lapsed kõiki küsitud käändevorme ja õigete vastuste osakaal on kasvanud kõikides vormides, v.a ainsuse nimetav kääne, mida mõisteti 100% juba aasta tagasi. Oluliselt on paranenud ainsuse alaleütleva käände mõistmine (72,1%-lt 93,3%-ni).

Nimisõnavormide kasutusoskus nii jõudsalt arenenud ei ole. Lapsed oskavad selgelt kasutada ainsuse nimetava, osastava, alaleütleva (funktsioonis *kellele?*), alalütleva (funktsioonis *kellel?*) ja mitmuse nimetava vormi. Oluliselt on paranenud seesütleva vormi kasutus (õiged vastused oli 51%). Kuna selle vormi puhul muudeti katsepilti (lisati akvaarium kalaga ehk üksus, mis võimaldab seesolu paremini tajuda), vähenes märkimisväärselt nende vastuste hulk, mis olid sisult õiged, kuid vormilt valed (aasta tagasi 44%, nüüd 7%), ning võib oletada, et pildi muutmisel oli õigete vastuste suurenemisel ka oma roll.

Tegusõnavormidest mõistavad lapsed kõiki küsitud vorme (õiged vastused üle 85%). Kasutada osatakse ainsuse esimese, teise ja kolmanda pöörde vorme ning lihtminevikuvormidest esimese pöörde vormi. Eitavatest vormidest oskavad lapsed kasutada kolmanda pöörde vormi. Võrreldes kahe aasta tulemusi, torkab silma, et kuigi paranenud on verbivormide kasutusoskus, on statistiliselt olulisi erinevusi kahe aasta tulemustes rohkem mõistmisoskuse puhul. Nimisõnavormide puhul ei ole edasimineku nii suur, kuid statistiliselt olulisi erinevusi ehk tulemuste olulist paranemist on märgata just pigem vormide kasutusoskuse puhul: oluliselt on paranenud ainsuse sees-, alale- ja alalütleva käände vormide kasutus ning ainsuse alalütleva vormide mõistmine.

Konstruktsioonidest ja fraasitüüpidest mõistavad lapsed nimisõna fraasi (nimisõna ja nimisõna ühendeid, nt *ema kleit*), hulga fraasi (arvsõna ja nimisõna ühendeid, nt *kaks kooki*), kaassõna fraasi (nt *laua peal*), omadussõna fraasidest määrsõna ja omadussõna ühendeid (nt *väga pahane*) ning verbikonstruktsioonidest tegusõna ja kohasõna, tegusõna ja ajasõna,

tegu sõna ja viisisõna ning tegusõna ja objekti ühendeid. Kasutada osatakse aga ainult omadussõna ja nimisõna ühendeid (nt *kollane kass*). Võrreldes eelmise aastaga on oluliselt paranenud nimisõna ja nimisõna ühendite ning tegusõna ja kohasõna ühendite mõistmine ning omadussõna ja nimisõna ühendite kasutamine.

Keskmiselt suudab projektiklassis õppiv laps **jutustada etteantud pildi järgi** umbes 117 sõne pikkuse tekstiga. Tema kirjelduses on kasutatud keskmiselt umbes 18 nimisõna, üheksat eri tegu-, nelja omadus- ja viit määr- ning asesõna. Sõnavara arengu kohta saab väita, et lapsed kasutasid aastataguste tulemustega võrreldes suuremat sõnavara (nende pildikirjeldused olid üldiselt ka pikemad) ning oluliselt oli suurenenud just ase- ja omadussõnade ning liitsõnade hulk.

Pildikirjelduses kasutab projektiklassis õppiv laps keskmiselt kaht fraasiliiki, 2,9 fraasitüüpi ja 3,8 VL kombinatsiooni. Fraasiliike oli lapse pildikirjelduses maksimaalselt neli (NP, QP, PP ja AdjP), fraasitüüpide ja VL kombinatsioonide arv varieerus lapseti märksa enam, ulatudes FT puhul üheksa ja VL puhul viieni. Enim lapsi kasutas hulga- ja nimisõna fraasi, veidi vähem kaassõna fraasi, omadussõna fraas esines vaid üksikute laste kirjeldustes. Enim eri tüüpe oli nimisõna fraasil (8), neist oli levinuimad Adj+N *sinised püksid* (20 lapsel) ja Pr+N (10 lapsel) *tema isa*, NP ülejäänud tüüpe kasutas alla kümne lapse. Hulga- ja kaassõna fraasil oli märksa vähem tüüpe (vastavalt kolm ja neli) ja kumbagi puhul oli üks tüüp teistest enam levinud: QP puhul oli see Nu+N (24 lapsel), PP puhul aga N+P (16), teisi tüüpe kasutas alla kümne lapse. Omadussõna fraasil kaht pildikirjeldustes esinenud tüüpi kasutas kumbagi alla kümne lapse.

Verbi ja selle laiendite kombinatsioonidest kasutati põhiliselt viit (SV, SVO, AVS, SVA ja SVP). Neist enim kasutati kombinatsioone alus + öeldis (SV), nt *koer magab* (33 last); alus + öeldis + sihitis (SVO), nt *isa loeb musta raamatut* (30); määrus + öeldis + alus (AVS), nt *Vanaemal on kollane müts* (29); veidi vähem kombinatsiooni alus + öeldis + öeldistäide (SVP), nt *Ema on väga punane* (16). Muid kombinatsioone esines vaid üksikutel lastel.

Võrreldes 2022. ja 2023. aasta pildikirjeldusi näeme, et pea kõigi võrreldava valimi laste keelde on lisandunud uusi fraasitüüpe ja/või VL kombinatsioone. Kui 2022. aastal kasutas laps keskmiselt 1,04 FL, 1,4 FT ja 3,12 VL kombinatsiooni, siis 2023 olid need arvud vastavalt 1,84, 2,6 ja 4,08. Võib niisiis öelda, et võrreldes 2022. aastaga on laste keel muutunud konstruktsioonide poolest mitmekesisemaks.

3. Projektiga aastal 2020 liitunud grupi (A) tulemused

3.1. Metoodika ja valim

Laste hindamiseks kasutatud metoodika on põhjalikumalt kirjeldatud eespool peatükkides 1 ja 2.1. Kokku on analüüsitud 60 lapse keelelist arengut (20 õpetajalt). Lastest pisut üle poole olid poisid (vt tabel 12). Laste vanus jäi 9–11 eluaasta piiridesse.

Tabel 12. Osalejate profiil

<i>Osalejate sugu</i>	<i>N</i>	<i>Osakaal protsentides</i>
Kokku	60	100
Tüdrukud	25	41,7
Poisid	29	48,3
Märkimata	5	10

3.2. Grammatiliste kategooriate ja vormide omandamine

Laste grammatiliste oskuste analüüs on jagatud kahte alaossa: eraldi vaadeldi tegu- ja nimisõna vormivalikut. Kõikide kategooriate puhul pidid õpetajad hindama nii keelendite mõistmist kui ka kasutusoskust. Tegusõna vormistikust vaadeldi kindla kõneviisi oleviku ja lihtmineviku vormide ning eitava kõne esimese ja kolmanda isiku vormide omandatust. Tegusõnavormide omandamise kohta on andmed esitatud tabelis 13. Vaadeldud lapsed mõistavad kõiki kasutatud tegusõnavorme (õigete vastuste keskmine osakaal on üle 92 protsendi), kasutada oskavad kindla kõneviisi ainsuse pöördvormi, mitmuse kolmanda pöördvormi, lihtmineviku esimese ja teise pöördvormi ning eitava kõne vorme.

Tabel 13. Tegusõnavormide mõistmine ja kasutamine. Õigete vastuste osakaal protsentides

	Mõistmine	Kasutamine
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 1. pööre	96,67	90,00
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 2. pööre	96,67	96,67
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 3. pööre	98,33	86,67
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 1. pööre	91,67	56,67
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 2. pööre	91,67	56,90

	Mõistmine	Kasutamine
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 3. pööre	91,67	75,00
Kindla kõneviisi lihtmineviku 1. pööre	85,00	74,58
Kindla kõneviisi lihtmineviku 2. pööre	91,67	60,34
Kindla kõneviisi lihtmineviku 3. pööre	91,67	58,33
Eitav kõne enda kohta	91,67	65,52
Eitav kõne 3. isiku kohta	93,33	72,41
Kõikide tegusõnavormide keskmine	92,7	72,0

Ka nimisõnavormide puhul on nende mõistmisoskus oluliselt parem kui kasutusoskus, kusjuures vahe mõistmis- ja kasutusoskuse vahel on isegi suurem (vt tabel 14). Kõiki vaadeldud nimisõnavorme mõistetakse hästi, kuid kasutada osatakse ainult ainsuse nimetava, osastava, alaleütleva, alalütleva, kaasaütleva ja mitmuse nimetava käände vormi (vt tabel 14).

Tabel 14. Nimisõnavormide mõistmine ja kasutamine. Õigete vastuste osakaal protsentides

	Mõistmine	Kasutamine
Ainsuse nimetav	100	98,33
Ainsuse omastav	100	46,67
Ainsuse osastav	98,33	68,33
Ainsuse sisseütlev	100	35
Ainsuse seesütlev	96,67	65
Ainsuse alaleütlev	98,33	73,33
Ainsuse alalütlev	93,33	36,67
Ainsuse alalütlev 2	94,92	69,64
Ainsuse kaasaütlev	95	63,33
Mitmuse nimetav	98,33	70
Mitmuse omastav	88,33	16,67
Kõikide nimisõnavormide keskmine	96,6	58,5

Küsitud konstruktsioonitüüpidest mõistavad lapsed kõiki (õigete vastuste osakaal oli üle 75 protsendi), kuid kasutada osatakse nimisõna- ja hulgaformaasi (nt *lapse pilt, täpiline kleit, kaks*

lille), kõikide teiste konstruktsioonitüüpide kasutamise oskuse puhul jääb õigete vastuste osakaal alla 60% (vt tabel 15).

Tabel 15. Fraasitüüpide mõistmine ja kasutamine. Õigete vastuste osakaal protsentides

	Mõistmine	Kasutamine
Nimisõnafraas: nimisõna + nimisõna	96,55	60
Nimisõnafraas: omadussõna + nimisõna	75	70
Hulgafraas: arvsõna + nimisõna	100	61,67
Omadussõnafraas: määrsõna + omadussõna	91,67	6,67
Kaassõnafraas: nimisõna + kaassõna	90	58,33
Tegusõnakonstruktsioon: tegusõna + kohasõna	100	50
Tegusõnakonstruktsioon: tegusõna + ajasõna	98,33	53,33
Tegusõnakonstruktsioon: tegusõna + viisisõna	96,67	20
Tegusõnakonstruktsioon: tegusõna + objekt	98,33	55
Kõikide konstruktsioonide keskmine	94,1	48,3

Vaadeldes **tegusõnavormide** mõistmist, ilmneb, et ootuspäraselt on see paranenud kõikides vormides, jäädes 86,7% (kindla kõneviisi lihtmineviku 1. pööre) ja 97,8% (kindla kõneviisi oleviku ainsuse 3. pööre) vahele. Kõige suurem areng on toimunud kindla kõneviisi lihtmineviku 1. pöörde (68,9%-lt 86,7%-le) ja kindla kõneviisi oleviku mitmuse 2. pöörde (71,1%-lt 93,3%-le) mõistmises.

Kasutamises on parimad tulemused kindla kõneviisi oleviku ainsuse 1. pöördes (91,1%) ja 3. pöördes (93,3%). Suure arengu on teinud lapsed kindla kõneviisi oleviku ainsuse 2. pöörde kasutamises (63,6%-lt 84,4%-ni). Erilist edasiarengut ei ole toimunud ja tulemus on jäänud keskpäraseks kindla kõneviisi oleviku mitmuse 3. pöörde (77,8%, õigete vastuste hulk võrreldes eelmise aastaga isegi vähenenud), lihtmineviku 1. pöörde (75%), eitava kõne 1. pöörde (68,9%) ja 3. pöörde (73,3%) kasutamises. Endiselt kasutatakse vigaselt kindla kõneviisi oleviku mitmuse 1. pööret (õigeid vastuseid 53,3%), 2. pööret (60,5%) ja lihtmineviku 3. pööret (60%). Siiski ei jäänud üheski hinnatud vormis laste tulemused alla 50% (vt tabel 16).

Tabel 16. Tegusõnavormide omandamine (tärniga on tähistatud need arvud, kus ilmnes statistiliselt oluline erinevus gruppide vahel, vt lisa 1)

	Võrdlus	2022. a	2023. a
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 1. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	84,4%	95,6%

	Valed vastused	15,6%	4,4%
Kasutamine	Õiged vastused	93,2	91,1%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	6,8%	8,9%
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 2. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	86,7%	95,6%
	Valed vastused	13,3%	4,4%
Kasutamine	Õiged vastused	63,6%*	84,4%*
	Sisult õige, vormilt vale	11,4%	0%
	Valed vastused	25%*	15,6%*
Kindla kõneviisi oleviku ainsuse 3. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	80%*	97,8%*
	Valed vastused	20%*	2,2%*
Kasutamine	Õiged vastused	79,5%	93,3%
	Sisult õige, vormilt vale	4,5%	0%
	Valed vastused	15,9%	6,7%
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 1. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	86,7%	91,1%
	Valed vastused	13,3%	8,9%
Kasutamine	Õiged vastused	47,7%	53,3%
	Sisult õige, vormilt vale	31,8%	20%
	Valed vastused	20,5%	26,7%
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 2. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	71,1%*	93,3%*
	Valed vastused	28,9%*	6,7%*

Kasutamine	Õiged vastused	45,5%	60,5%
	Sisult õige, vormilt vale	2,3%	0%
	Valed vastused	52,3%	39,5%
Kindla kõneviisi oleviku mitmuse 3. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	82,2%*	95,6%*
	Valed vastused	17,8%*	4,4%*
Kasutamine	Õiged vastused	70,5%	77,8%
	Sisult õige, vormilt vale	4,5%	0%
	Valed vastused	25%	22,2%
Kindla kõneviisi lihtmineviku 1. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	68,9%	86,7%
	Valed vastused	31,1%	13,3%
Kasutamine	Õiged vastused	68,2%	75,0%
	Sisult õige, vormilt vale	2,3%	0%
	Valed vastused	29,5%	25%
Kindla kõneviisi lihtmineviku 2. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	77,8%*	93,3%*
	Valed vastused	22,2%*	6,7%*
Kasutamine	Õiged vastused	43,2%*	67,4%*
	Sisult õige, vormilt vale	4,5%	0%
	Valed vastused	52,3%	32,6%
Kindla kõneviisi lihtmineviku 3. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	80%*	95,6%*
	Valed vastused	20%*	4,4%*
Kasutamine	Õiged vastused	70,5%	60%

	Sisult õige, vormilt vale	2,3%	4,4%
	Valed vastused	27,3%	35,6%
Eitav kõne, 1. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	85,7%	93,3%
	Valed vastused	14,3%	6,7%
Kasutamine	Õiged vastused	52,3%	68,9%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	2,2%
	Valed vastused	47,7%	28,9%
Eitav kõne, 3. pööre			
Mõistmine	Õiged vastused	78%*	93,3%*
	Valed vastused	22%*	6,7%*
Kasutamine	Õiged vastused	70,5%	73,3%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	4,5%
	Valed vastused	29,5%	22,2%

Nimisõnavormide puhul **mõistavad** lapsed väga hästi kõiki küsitud käändevorme (91,1%–100%). Korrektne nimisõnade käänamine sõltub käändevormist. Veatult **kasutatakse** ainsuse nimetavat, piisavalt osatakse kasutada ainsuse osastavat (71,1%), seesütlevat (73,3%), alaleütlevat (77,8%), alalütlevat (*kellel?* 70,5%), kaasaütlevat (66,7%) ja mitmuse nimetavat (73,3%) käänat. Üldse ei osata kasutada ainsuse sisseütlevat (37,8%) ja mitmuse omastavat (22,2%) käänat. Oluliselt on paranenud alalütleva (*millel?* 15,9%-lt 40%-ni) käände kasutamise oskus, jäädes siiski madalaks tulemuseks (vt tabel 17).

Tabel 17. Nimisõnavormide omandamine (tärniga on tähistatud need arvud, kus ilmnes statistiliselt oluline erinevus gruppide vahel, vt lisa 1)

	Võrdlus	2022. a	2023. a
Ainsuse nimetav kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	100%	100%
	Valed vastused	0%	0%
Kasutamine	Õiged vastused	100%	100%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%

	Valed vastused	0%	0%
Ainsuse omastav kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	86,7%*	100%*
	Valed vastused	13,3%*	0%*
Kasutamine	Õiged vastused	54,5%	51,1%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	4,4%
	Valed vastused	45,5%	44,4%
Ainsuse osastav kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	93,3%	97,8%
	Valed vastused	6,7%	2,2%
Kasutamine	Õiged vastused	59,1%	71,1%
	Sisult õige, vormilt vale	2,3%	0%
	Valed vastused	38,6%	28,9%
Ainsuse sisseütlev kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	95,6%	100%
	Valed vastused	4,4%	0%
Kasutamine	Õiged vastused	9,1%*	37,8%*
	Sisult õige, vormilt vale	36,4%	24,4%
	Valed vastused	54,5%	37,8%
Ainsuse seesütlev kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	91,1%*	100%*
	Valed vastused	8,9%*	0%*
Kasutamine	Õiged vastused	2,3%*	73,3%*
	Sisult õige, vormilt vale	59,1%*	8,9%*
	Valed vastused	38,6%*	17,8%*
Ainsuse alaleütlev kääne			

Mõistmine	Õiged vastused	91,1%	97,8%
	Valed vastused	8,9%	2,2%
Kasutamine	Õiged vastused	72,1%	77,8%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	27,9%	22,2%
Ainsuse alalütlev kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	88,9%	97,8%
	Valed vastused	11,1%	2,2%
Kasutamine	Õiged vastused	15,9%*	40%*
	Sisult õige, vormilt vale	50%	42,2%
	Valed vastused	34,1%	17,8%
Ainsuse alalütlev 2 kääne (kellel?)			
Mõistmine	Õiged vastused	84,4%	95,6%
	Valed vastused	15,6%	4,4%
Kasutamine	Õiged vastused	70,5%	70,5%
	Sisult õige, vormilt vale	2,3%	0%
	Valed vastused	27,3%	29,5%
Ainsuse kaasaütlev kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	88,9%	95,6%
	Valed vastused	11,1%	4,4%
Kasutamine	Õiged vastused	79,5%	66,7%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	4,4%
	Valed vastused	20,5%	28,9%
Mitmuse nimetav kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	97,8%	97,8%
	Valed vastused	2,2%	2,2%

Kasutamine	Õiged vastused	63,6%	73,3%
	Sisult õige, vormilt vale	2,3%	2,2%
	Valed vastused	34,1%	24,5%
Mitmuse omastav kääne			
Mõistmine	Õiged vastused	88,9%	91,1%
	Valed vastused	11,1%	8,9%
Kasutamine	Õiged vastused	4,5%*	22,2%*
	Sisult õige, vormilt vale	36,4%	42,2%
	Valed vastused	59,1%*	35,6%*

Eri **konstruktsioonide** ja **fraasitüüpide mõistmine** on paranenud kõikides kontrollitud aspektides. Väga hästi mõistetakse nimisõnafraasi (*ema juuksed*, 97,7%), hulgafraasi (*kaks lindu*, 100%), kaassõnafraasi (*laua all*, 95,6%), omadussõnafraasi (*täpiline tass*, 93,3%) ja kõiki verbiühendeid (100%).

Rahuldavalt osatakse **kasutada** nimisõnafraase (62,2%–73,3%), hulgafraasi (64,4%). Omadussõna kasutamist iseloomustab väga väike õigete vastuste hulk (8,9%), kuid suur sisult õigete, aga vormilt valede fraaside kasutamine (73,3%). Oluliselt on paranenud tegusõna ja objekti fraasi kasutamine (34,1%-lt 60%-ni). Ülejäänud verbivorme kohamääruse ja ajasõnaga kasutatakse halvasti (57,8%) ning viisisõnaga ei osata üldse kasutada (22,2%), (vt tabel 18).

Tabel 18. Fraasitüüpide omandamine (tärniga on tähistatud need arvud, kus ilmnes statistiliselt oluline erinevus 2022. a ja 2023. a gruppide vahel, vt lisa 2)

	Võrdlus	2022	2023
Nimisõnafraas: nimisõna + nimisõna			
Mõistmine	Õiged vastused	82,2%*	97,7%*
	Valed vastused	17,8%*	2,3%*
Kasutamine	Õiged vastused	56,8%	62,2%
	Sisult õige, vormilt vale	11,4%	26,7%
	Valed vastused	31,8%*	11,1%*
Nimisõnafraas: omadussõna + nimisõna			
Mõistmine	Õiged vastused	68,9%	77,8%

	Valed vastused	31,1%	22,2%
Kasutamine	Õiged vastused	63,6%	73,3%
	Sisult õige, vormilt vale	2,3%	0%
	Valed vastused	34,1%	26,7%
Hulgafraas: arvsõna + nimisõna			
Mõistmine	Õiged vastused	97,7%	100%
	Valed vastused	2,3%	0%
Kasutamine	Õiged vastused	45,5%	64,4%
	Sisult õige, vormilt vale	2,3%	4,5%
	Valed vastused	52,3%*	31,1%*
Kaassõnafraas: nimisõna + kaassõna			
Mõistmine	Õiged vastused	93,2%	95,6%
	Valed vastused	6,8%	4,4%
Kasutamine	Õiged vastused	40,9%	57,8%
	Sisult õige, vormilt vale	18,2%*	2,2%*
	Valed vastused	40,9%	40%
Omadussõnafraas: määrsõna + omadussõna			
Mõistmine	Õiged vastused	61,4%*	93,3%*
	Valed vastused	38,6%*	6,7%*
Kasutamine	Õiged vastused	9,1%	8,9%
	Sisult õige, vormilt vale	65,9%	73,3%
	Valed vastused	25%	17,8%
Verbi ja laiendi ühendid: tegusõna + kohamäärus			
Mõistmine	Õiged vastused	95,2%	100%
	Valed vastused	4,8%	0%

Kasutamine	Õiged vastused	47,7%	57,8%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	52,3%	42,2%
Verbi ja laiendi ühendid: tegusõna + ajasõna			
Mõistmine	Õiged vastused	78%*	100%*
	Valed vastused	22%*	0%*
Kasutamine	Õiged vastused	50%	57,8%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	0%
	Valed vastused	50%	42,2%
Verbi ja laiendi ühendid: tegusõna + viisisõna			
Mõistmine	Õiged vastused	92,9%	100%
	Valed vastused	7,1%	0%
Kasutamine	Õiged vastused	11,4%	22,2%
	Sisult õige, vormilt vale	0%	2,2%
	Valed vastused	88,6%	75,6%
Verbi ja laiendi ühendid: tegusõna + objekt			
Mõistmine	Õiged vastused	85,7%*	100%*
	Valed vastused	14,3%*	0%*
Kasutamine	Õiged vastused	34,1%*	60%*
	Sisult õige, vormilt vale	6,8%	0%
	Valed vastused	59,1%	40%

3.3. Pildikirjeldamisoskus

Laste kirjeldamis- ja jutustamisoskust hinnati pildi abil (metoodika kohta vt osa 2.4). Analüüsi aluseks on 45 lapse pildikirjeldused. Laste jutustuste pikkus tekstisõnadega varieerus 18-st

(näide 5) kuni 951 tekstisõnani (vt tabel 2 lisas 1). Kui kõige lühemad pildikirjeldused koosnesid pelgalt objektide nimetamisest vastuseks õpetaja ergutusele, siis pikemad kirjeldused on rikkaliku sõnavara ja eri tüüpi lausetega sidusad tervikud (vt katkendit näide 6).

NÄIDE 5

*OBS: nii, räägi, mida sa pildil näed.

*CHI: ee pildil on suvi-l.

*OBS: mhm.

*CHI: mm.

*OBS: räägi mulle veel.

*CHI: ja.

*CHI: mm.

*CHI: koer.

*CHI: ja tüdrukud.

*CHI: ja linnud.

*OBS: mida sa pildil veel näed?

*CHI: pallid.

*CHI: tomato.

*CHI: ja leiba.

*OBS: mhm.

*CHI: ja vesi.

*OBS: mhm, räägi mulle veel.

*OBS: mida sa pildil veel näed?

*OBS: kõik?

NÄIDE 6

(Katkend)

*CHI: ema on natuke kurb, et, ta jäi liiga punaseks päikese pärast, siis ta pani endale selle kreemi peale, aga ikka ta on väga punane, tal on õlg punane, tal on jalg punane, tal on põsed väga punased.

*CHI: ja mis loeb isa, isa loeb Harry Potterit ee number kolm ja.

*CHI: meri on siukene, sinikasroheline, svot iukene hea, siukene mõnus värv.

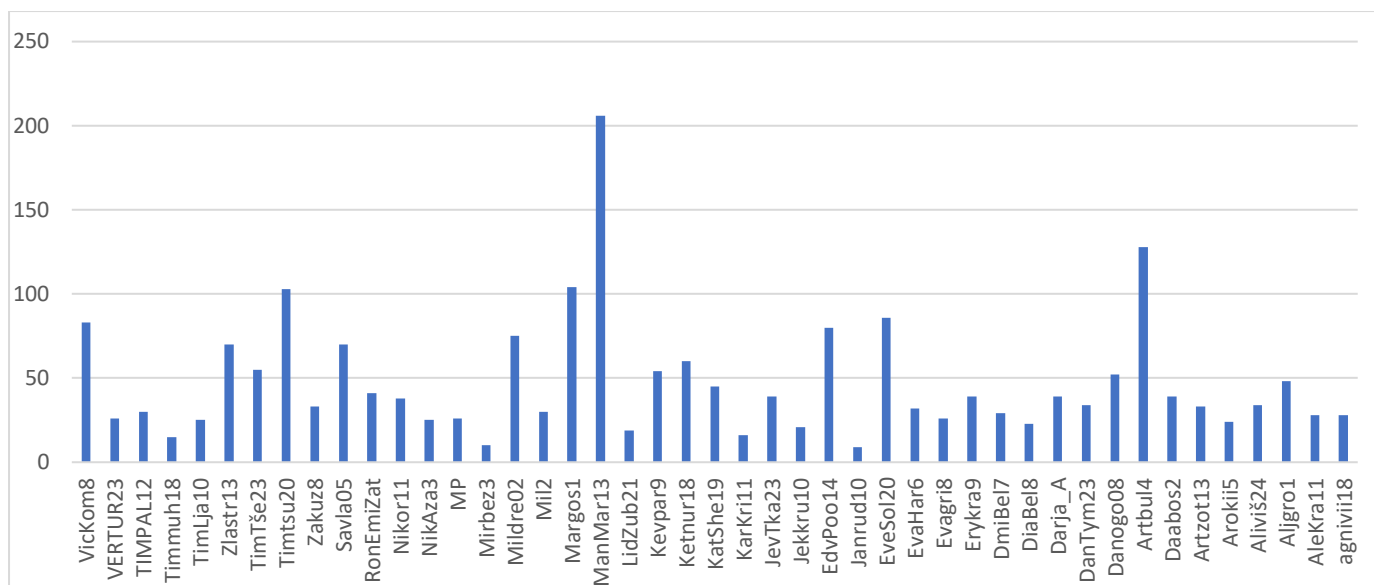
*CHI: siis.

*CHI: korv seisab rätiku peal, mis on sinine ruuduline.

*CHI: ja siis peal on üks väike pardike, kes tahab ka süüa leiba, ta võttis ja sõi ära, aga jäi ainult pool leiba, siis kõik tulid maasikaid sööma ja, ja need paadid sõitsid siia ja seal olid piraadid, kes tahtsid süüa maasikat, kõik sõid maasikat, isegi linnukesed ja isegi pardike.

3.3.1. Sõnavara pildikirjeldustes

Laste pildikirjelduste pikkus on enamasti seoses kasutatud eri sõnade ehk lekseemide hulgaga: mida pikem on lapse kirjeldus, seda rohkem ta selles eri sõnu kasutab (vt tabel 2 lisas 1). Keskmiselt oli ühe lapse kirjelduses 45 eri lekseemi (ilma muukeelsete sõnade ja kategooria „muu“ alla kuuluvate elementideta). Lekseemide arv kirjeldustes ulatub üheksast lekseemist 206-ni ning erinevused laste vahel on seega äärmiselt suured (vt joonis 12).

Joonis 12. Lekseemide arv laste pildikirjeldustes (A-grupp)

Kui vaadelda kasutatud lekseemide sõnaliigilist kuuluvust (vt tabel 2 lisas 1), on näha, et kõige suurema osa moodustasid **nimisõnad** (19,1 lekseemi). Sagedasemad nimisõnad olid vastavalt pildil kujutatule *koer, lind, meri, poiss, tüdruk*. Need lekseemid olid olemas ka kõige lühemates kirjeldustes. **Tegusõnalekseeme** oli keskmiselt ühe lapse kirjelduses 9,6 ja nende arv varieerus üle kümne korra (kõige vähem oli mõne lapse pildikirjelduses kolm, kõige rohkem 39 eri tegusõna). Sagedasemad tegusõnad olid *ujuma, mängima, olema, tegema, vaatama* ja *magama*, samas leidis pikemates pildikirjeldustes ka kognitiivseid protsesse tähistavaid verbe, nt *mäletama, teadma, mõtlema, meeldima*, ja seisundiverbe, nagu *puhkama, oskama*.

Ka **omadussõnade** puhul oli varieeruvus väga suur: kui keskmiselt oli laste kirjeldustes 4,7 omadussõnalekseemi, siis võis olla, et mõni laps ei kasutanud ühtki ja mõni teine kasutas 28 eri omadussõna. Kõige sagedasemad kasutatud omadussõnad olid värvinimetused *punane, sinine, valge*, sageli kasutati ka temperatuurisõna *soe*, dimensioonisõna *suur* ja emotsioonisõna *rõõmus*. Harvemate omadussõnadena torkavad silma sõnad *veider, paksuke, kõver*. **Määr- ja kaassõnu** leidis pildikirjeldustes võrreldes omadussõnadega veidi rohkem, keskmiselt 6,3 lekseemi ühe kirjelduse kohta. Kõige sagedasem määrsõna oli *väga*, mis esines rohkem kui poolte laste kirjeldustes. Sagedased olid ka teised määramäärsõnad, nagu *palju, veel* ja *natuke*. **Sidesõnu** kasutati keskmiselt 2,1 lekseemi kirjelduse kohta. Enamasti olid need sidesõnad *ja* (peaaegu kõigi laste kõnes, 19 lapsel ka ainuke sidesõna) ja *et* (poolte laste kirjeldustes olemas). Sageduselt järgmised kasutatud sidesõnad olid *aga* ja *nagu*. **Asesõnu** leidis laste pildikirjeldustes keskmiselt 4,5. Kõige sagedasem oli indefiniitsust markeeriv *üks*, sageli kasutati ka demonstratiivpronoomenit *see* ning isikulist asesõna *ta/tema*. **Võõrkeelsete** sõnade hulk kirjelduse kohta oli keskmiselt 0,6 lekseemi. Enamik neist sõnadest olid venekeelsed, kuid paaris kirjelduses kasutasid lapsed ka ingliskeelseid sõnu (*tomato, sun*). Kategooria „muu“ alla paigutati üneemid (*ee, mm* jts), hüüatused (*oi, aah*), eitus- ning jaatuspartiklid (*ei, jaa, jah*) ning fragmendid (*pla, enna*), mille puhul ei olnud selge, mis sõnaga tegemist. Keskmiselt oli ühes kirjelduses selliseid elemente 5,8.

Võrreldes 2022. aasta pildikirjeldustega (võrdluse aluseks on 25 sellise lapse pildikirjeldused, kellelt oli mõlema aasta kohta lindistus) on kirjelduste keskmine pikkus sõnedes pisut kahanenud, 179 tekstisõnalt 155 tekstisõnale 2023. aastal. Lekseemide keskmine arv on 2022. aasta keskmiselt 60 lekseemilt langenud 2023. aastal õige pisut, 59 lekseemile (arvutatud ilma võõrkeelsete sõnade ja kategooriata „muu“). Kui kõikide sõnaliikide puhul on keskmine lekseemide arv lapse kohta vähenenud, siis ainukesena on omadussõnade keskmine aastataguste lindistustega võrreldes mõnevõrra suurem (2022 keskmiselt 5,2, aastal 2023 6,2 lekseemi lapse kohta).

Kahe aasta võrdluses oli ainult viisteist last, kelle kirjelduses oli 2023. aasta lindistuses rohkem eri sõnu kui aasta varem. Torkab silma, et need lapsed olid kõik sellised, kel aasta tagasi oli väga napp sõnavara. Väga rikkaliku sõnavaraga laste puhul on kahe aasta võrdluses näha kõige suuremat langust ning võib oletada, et nende jaoks võis olla ülesanne tuttav ja mitte enam kuigivõrd pingutust väärt ehk sama pildi järgi jutustamine võis olla nende jaoks lihtsalt igavam.

Liitsõnade osakaal 2022. aastal oli 2,4 liitsõna lapse kohta, 2023. aasta kirjeldustes oli liitsõnade osakaal väiksem, 1,9 keskmiselt ühe lapse lindistuse kohta. Kui esimese ja teise aasta õppijate keele olulise erinevusena ilmnes eelmisel aastal liitsõnade kasutus teise aasta lindistustes, siis üht selget sõnavarale iseloomulikku tunnusjoont leida ei ole võimalik.

3.3.2. Grammatilised konstruktsioonid pildikirjeldustes

Grammatilisi konstruktsioone vaadeldi kahel tasandil, fraasi- ja lausetasandil. Fraasitasandil leiti laste pildikirjeldustes esinenud fraasiliigid ja fraasitüübid (st fraasituuma ja selle laiendite eri kombinatsioonid), lausetasandil aga lausetuuma (verbi) ja selle laiendite eri kombinatsioonid, edaspidi VL).

Grammatiliste konstruktsioonide leidmisel töötati läbi pildikirjelduste transkriptsioonid ja kirjutati välja kõik neis esinenud fraasid ning verbi ja selle laiendite (VL) eri kombinatsioonid. Seejärel jagati iga lapse konstruktsioonid fraasiliigi (FL), -tüübi (FT) ja VL kombinatsiooni kaupa tabelisse. Saamaks paremat ülevaadet konstruktsioonide varieeruvusest, eristati iga fraasiliigi puhul omakorda fraasitüüpe.

Fraasiliikidest esines pildikirjeldustes nimi- (NP), hulgasõna- (QP), omadussõna- (AdjP) ja kaassõnafraase (PP), üks laps kasutas ka määrsõnafraasi (AdvP); fraasitüüpidest aga NP puhul nimisõna + nimisõna (N+N) *isa tooli*, omadussõna + nimisõna (Adj+N) *triibulised püksid*, (asesõna + nimisõna) Pr+N *see koer*, omadussõna ja omadussõna + nimisõna (Adj ja Adj+N) *sinise ja valged dressipüksid*, asesõna + nimisõna + nimisõna (Pr+N+N) *nende laste isa*, omadussõna + nimisõna + nimisõna (Adj+N+N) *sinist värvi kauss*, omadussõna + omadussõna + nimisõna (Adj+Adj+N) *lühikesed tumedad juuksed*, määrsõna + omadussõna + nimisõna *väga hea ilm*, nimisõna + nimisõna kaasaütlevas käändes (N+Nga) *taldrik veega*, määrsõna + nimisõna *vähem vett* ja asesõna + omadussõna + nimisõna *see suur inimene*; QP puhul arvsõna + nimisõna (Nu+N) *kaks laeva*, hulgasõna + nimisõna (Q+N) *palju pilve*, asesõna + arvsõna + nimisõna (Pr+Nu+N) *need kaks linnukest*, arvsõna + omadussõna + nimisõna (Nu+adj+N) *üks pisikene koer*, määrsõna + arvsõna + nimisõna (Adv+Nu+N) *veel*

üks mees ja määrsõna + hulgasõna + asesõna (Adv+Q+Pr) *ainult pool teda*; PP puhul nimisõna + tagasõna (N+P) *liiva sees*, asesõna + tagasõna (Pr+P) *selle peal*, asesõna + nimisõna + tagasõna *oma käe peale*, eessõna + nimisõna kaasaütlevas käändes (Prep+Nga) *koos perega*, nimisõna + nimisõna + tagasõna *isa tooli all* ja omadussõna + nimisõna + tagasõna *sinise tooli peal*; AdjP puhul määrsõna + omadussõna (Adv+Adj) *väga päikeseline*, omadussõna + omadussõna (Adj+Adj) *suur punane*, asesõna + omadussõna (Pr+Adj) *selline pruunikas* ja omadussõna ja omadussõna + omadussõna *punase ja valge triibuline* ning määrsõnafraas (Adv+Adv) *väga kaugel*.

VL eri kombinatsioonidest olid enim levinud SV *kajakas istub*, SVO *ta paneb kreemi*, SVA *vesi on liiva peal*, SVP *meri on sinine* ja AVS *päeval on hea ilm*; esines ka üksikuid enam kui kahe laiendiga V+ kombinatsioone, nt SVAO *Kajakad # vaatavad koos tädiga laevu*; SVAA *lapsed mängivad palliga meres*, SVOA *nende ema paneb päikesekreemi oma käe peale*.

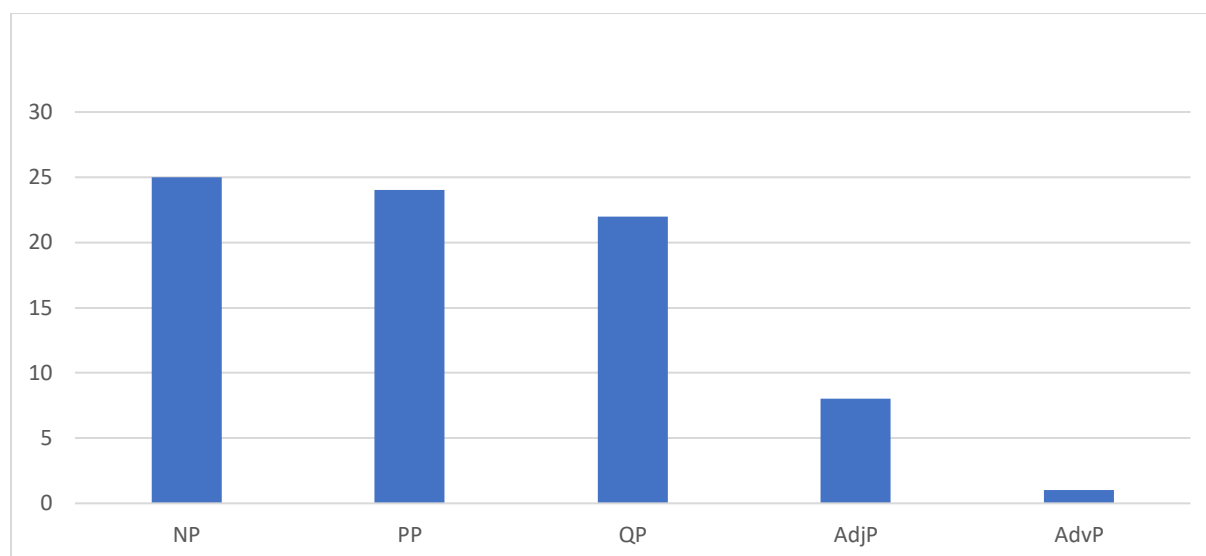
Tabel 19 näitab, mitut eri fraasiliiki (FL) ja -tüüpi ning VL kombinatsiooni laps pildikirjelduses kasutas. Fraasiliike esines maksimaalselt neli (NP, QP, PP ja AdjP), üks laps kasutas siiski ka määrsõnafraasi (AdvP), temal oli kokku viis fraasiliiki. Fraasitüüpide ja VL hulk oli avatum: maksimaalselt esines ühel lapsel isegi 16 eri fraasitüüpi, keskmiselt kasutas laps 3,5 fraasitüüpi; VL kombinatsioone esines lapsel maksimaalselt 10, keskmiselt kasutas laps 4,4 VL kombinatsiooni.

Tabel 19. Konstruktsioonide hulk lapse kohta

Kood	FL	FT	VL	Kood	FL	FT	VL
agnvii18	2	2	3	LidZub21	2	2	3
AleKra11	2	2	4	ManMar13	4	16	10
aljgro1	3	4	6	Margos1	4	14	7
AroKii5	2	2	3	MIL2	1	1	5
Artzot13	2	2	4	MilDre02	3	6	7
DaaBos2	2	2	4	MIRBEZ3	0	0	1
Danogo9	1	1	7	MP	0	0	5
DiaBel8	0	0	2	NikAza3	1	1	3
DmiBel7	1	2	2	NikKor11	2	2	4
EryKra9	1	1	5	RonEmiZat	1	1	5
EvaGri8	1	1	2	Saviva05	4	7	6
EveSol20	4	12	7	ZahKUz8	2	2	3
JANRUD10	0	0	2	Zlastr13	3	6	7
Jekkru10	1	2	3	TimLja10	2	2	4
JevTka23	4	5	4	TimMuh18	0	0	2

KarKri11	0	0	1		Timpal12	2	2	5
KatShe19	3	4	3		TimTsu20	5	7	6
KetNur18	2	3	6		TimTše23	3	5	5
Kevpar9	3	6	5		VERTUR23	3	5	5
					VicKom8	4	7	6
Keskmiselt:								
					2,1 FL	3,5 FT	4,4 VL	

Joonis 13 annab ülevaate pildikirjeldustes esinenud fraasiliikidest ning sellest, mitu last kõnealust fraasiliiki kasutas. Kõige enam kasutati nimisõna- ja kaassõnafraasi, neid esines vastavalt 25 ja 24 lapsel; hulgasõnafraasi kasutajaid oli 22; omadussõnafraasi kasutas kaheksa ja määrsõnafraasi üks laps.

Joonis 13. Eri fraasiliike kasutanud laste arv

Iga fraasiliigi puhul leiti ka, mitme lapse pildikirjelduses kõnealuse fraasi eri tüüpe esines. Tabel 20 annab ülevaate pildikirjeldustes esinenud fraasitüüpidest ning sellest, mitmel lapsel kõnealust fraasitüüpi esines.

Kõige enam kasutati eri tüüpi nimisõnafraase (11 tüüpi), neist oli selgelt levinumad tüübid Adj+N ja Pr+N, mida kasutas vastavalt 20 ja 15 last, ülejäänud tüüpe kasutasid vaid üksikud (1–6 last). Kaassõnafraasi levinumat tüüpi N+P 20 last, ülejäänud tüübid esinesid vaid üksikutel lastel (1–4); hulgasõnafraasil oli samuti üks tüüp selgelt teistest levinum, s.o Nu+N 19 lapsel. Hulgasõnafraasi puhul tuleks mainida probleeme selle eristamisel nimisõnafraasist: pildist tulenevalt esines arvsõnadest enim sõnu *üks* ja *kaks*. Esimese puhul polnud alati selge, kas seda kasutati arvsõnana või asesõnalisel tähenduses ‘keegi/mingi’, viimasel juhul oluks tegemist nimisõnafraasiga. Omadussõnafraasi kasutust võib pidada pigem harvaks, selle tüüpi Adv+Adj esines seitsmel lapsel, ülejäänud tüüpe kasutas vaid 1–2 last (kokku esines neli eri tüüpi omadussõnafraasi). Määrsõnafraasi kasutas vaid üks laps ühe korra.

Tabel 20. Eri fraasitüüpe kasutanud laste arv

Fraasiliik	Fraasitüüp	X lapsel
NP	Adj+N	20
	Pr+N	15
	Adj+Adj+N	5
	N+N	4
	Adv+Adj+N	4
	Adj ja Adj+N	3
	Adj+N+N	2
	N+Nga	2
	Pr+N+N	1
	Adv+N	1
	Pr+Adj+N	1
QP	Nu+N	19
	Q+N	4
	Pr+Nu+N	3
	Nu+Adj+N	2
	Adv+NU+N	2
	Adv+Q+Pr	1
PP	N+P	20
	Pr+N+P	6
	Prep+Nga	3
	Pr+P	2
	N+N+P	1
	Adj+N+P	1
AdjP	Adv+Adj	7
	Adj+Adj	2
	Pr+Adj	1
	Adj ja Adj+Adj	1
AdvP	Adv+Adv	1

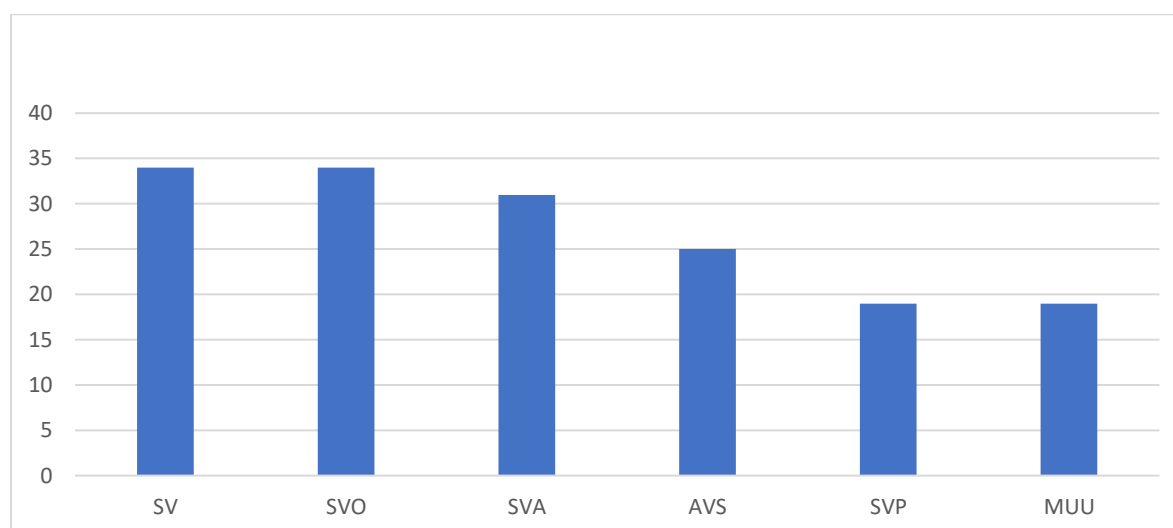
Laste FL ja FT mitmekesisuse vahelisest seosest annab ülevaate tabel 21. Tabelis on näidatud ainult lapsi, kelle pildikirjeldustes oli vähemalt üks fraasiliik. Tabeli esimene veerg annab ülevaate lastest, kelle pildikirjeldustes oli 3–4 fraasiliiki; teine aga neist, kellel oli 1–2 fraasiliiki. Lastel, kes kasutasid kõiki tasemekohaseid fraasiliike (NP, QP, PP ja AdjP) on enamasti ka mitmekesised fraasitüübid (5–16 tüüpi), nt laps koodiga Saviva05 kasutab NP tüüpe Adj+N *pruun koer*, Pr+N *mingi raamatu*, Adj ja Adj+N *rohelised ja valged dressipüksi* ja Adj+Adj+N+N *sinine valge täpiga pluus*; QP tüüpi Nu+N *kaks lindu*; PP tüüpi N+P *laeva peale* ning AdjP tüüpi Adj+Adj *väga tore*, st kokku neli fraasiliiki ja seitse fraasitüüpi. Ka kolme fraasiliiki kasutanutel on fraasitüüpide hulk mitmekesine (4–6 fraasitüüpi), nt TimTše23 pildikirjelduses on NP tüüpidest Adj+N *hea meeleolu* ja Pr+N *ühel inimesel*; QP tüüp Q+N *palju pilve* ning PP tüübid N+P *toolide peal* ja Pr+N+P *enda käe peale*, st kolm fraasiliiki ja viis fraasitüüpi. Lapsed, kelle pildikirjeldustes oli 1–2 fraasiliiki, kasutavad neist ka vähe eri fraasitüüpe: igal fraasiliigil on enamasti vaid üks, harvem kaks fraasitüüpi, st nende keelekasutus on ühekülgsem (vt tabel 21).

Tabel 21 Fraasiliikide ja -tüüpide arv

Fraasiliikide ja -tüüpide arv lastel, kelle pildikirjelduses on 3–4 fraasiliiki			Fraasiliikide ja -tüüpide arv lastel, kelle pildikirjelduses on 1–2 fraasiliiki		
Kood	FL	FT	Kood	FL	FT
aljgro1	3	4	agnvii18	2	2
EveSol20	4	12	AleKra11kval	2	2
JevTka23	4	5	AroKii5	2	2
KatShe19	3	4	Artzot13	2	2
Kevpar9	3	6	DaaBos2	2	2
ManMar13	4	16	Danogo9	1	1
Margos1	4	14	DmiBel7	1	2
MilDre02	3	6	EryKra9	1	1
Saviva05	4	7	EvaGri8	1	1
Zlastr13	3	6	Jekkru10	1	2
TimTsu20	5	7	KetNur18	2	3
TimTše23	3	5	LidZub21	2	2
VERTUR23	3	5	MIL2	1	1
VicKom8	4	7	NikAza3	1	1
			NikKor11	2	2
			RonEmiZat	1	1

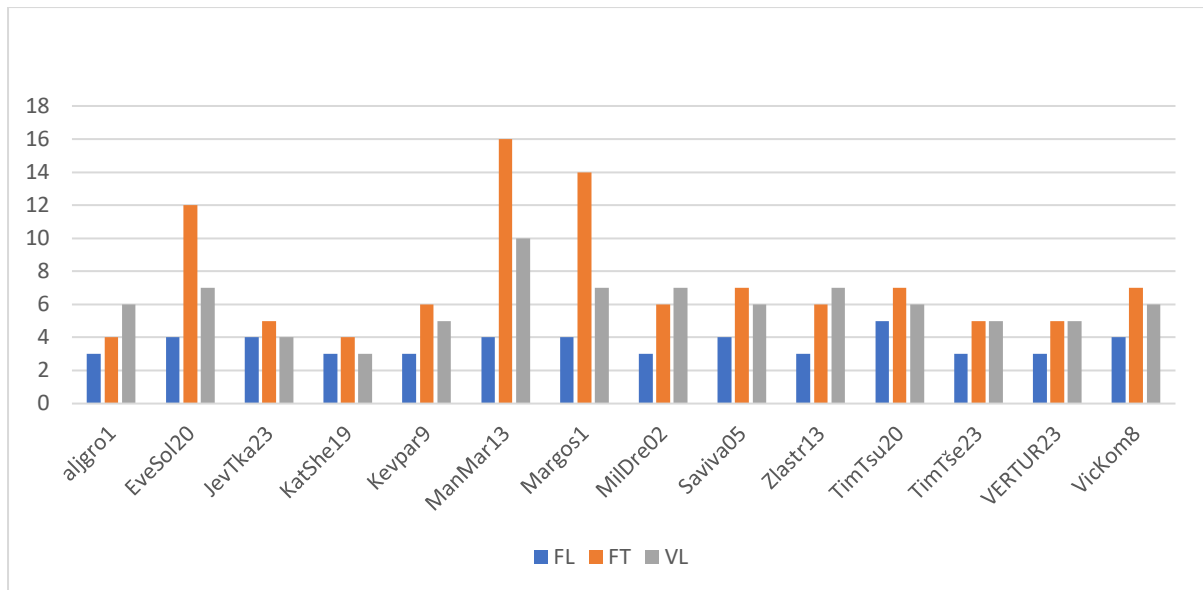
ZahKUz8	2	2
TimLja10	2	2
Timpal12	2	2

Verbi ja selle laiendite kombinatsioonidest pildikirjeldustes annab ülevaate joonis 14. Kõige enam kasutasid lapsed verbi ja ühe laiendi kombinatsioone alus + öeldis (SV), nt *lapsed mängivad* (34 last) ning verbi ja kahe laiendi kombinatsioone alus + öeldis + sihtis (SVO), nt *suur mees loeb raamatut* (34) ja alus + öeldis + määrus (SVA), nt *Tüdruk hüppab vette* (31), aga ka määrus + öeldis + alus (AVS), nt *Taevas on pilved*, *Perel on kaks lapst* (25) ja alus + öeldis + öeldistäide (SVP), nt *Meri on sinine* (19). Muud kombinatsioonid, sh verbi ja kolme laiendi kombinatsioonid olid pigem juhuslikud: neid oli tekstides 19 ja igat kombinatsiooni kasutas 1–3 last, nt *Poiss viskab tüdrukule palli* (SVAO).

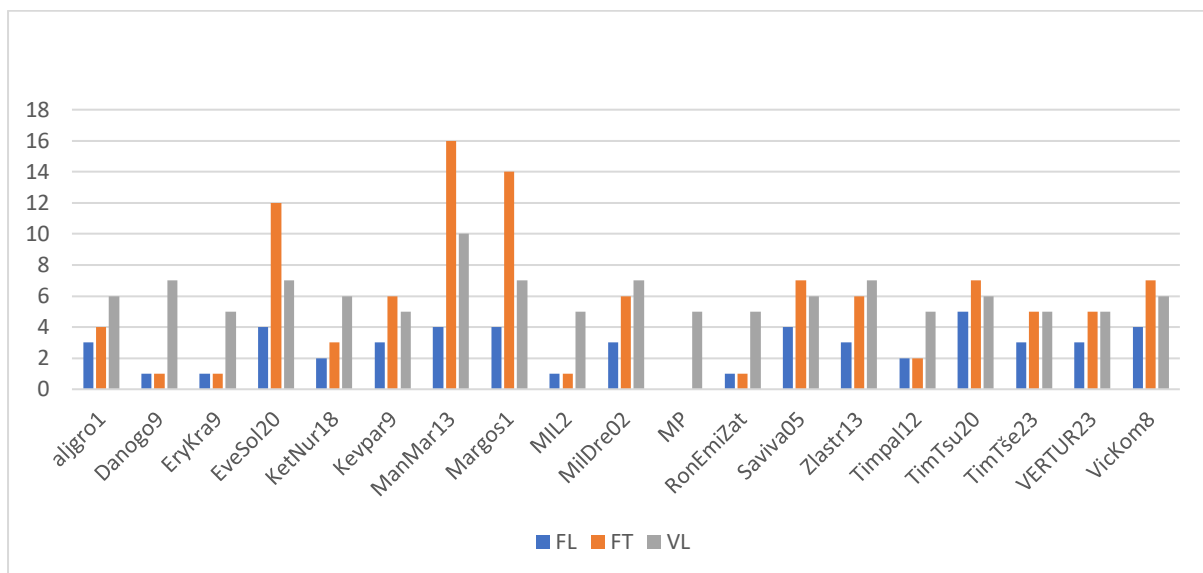

Joonis 14 VL kombinatsioonide arv lapse kohta

Laste pildikirjeldustes esinenud fraasiliikide ja -tüüpide ning VL kombinatsioonide arvu vahel üks ühest seost ei paista, vt tabel 19. Kui vaadelda eraldi keskmisest rikkama fraasimoodustusega lapsi (vähemalt kolm fraasiliiki ja neli fraasitüüpi) näeme, et neil (v.a üks laps) on ka üle keskmise VL kombinatsioone (4–10), vt joonis 15 Vastupidine seos aga nii selge pole: mitmekesiste VL kombinatsioonidega lapse (vähemalt viis kombinatsiooni) pildikirjelduses võivad fraasid koguni puududa, vt joonis 16 Samas on kõigil rikka fraasimoodustusega lastel ka mitmekesised VL kombinatsioonid, vrd joonis 15 ja 16 ainult kaks joonisel 15 esindatud lastest pole joonisel 16 (JevTka23 ja KatShe19). Seega võib öelda, et rikas fraasimoodustus seostub ka enamasti üldiselt konstruktsioonidelt rikkama keelega, samas kui verbi ja selle laiendite kombinatsioonide mitmekesisus tingimata lapse keele üldisele konstruktsioonirikkusele ei viita. Üle keskmise VL kasutusega lapsi on ka enam kui rikka fraasimoodustusega lapsi, siit võib järeldada, et üldjuhul areneb esmalt VL kasutus ja alles seejärel fraasimoodustus.

Joonis 15. Vähemalt kolme fraasiliigi ja nelja fraasitüübiga lapsed

Joonis 16. Vähemalt viie VL kombinatsiooniga lapsed

Võrreldes 2022. aasta pildikirjeldustega (võrdluse aluseks on 25 sellise lapse pildikirjeldused, kellelt oli mõlema aasta kohta lindistus ning kirjeldatud sama pilti) on suuremal osal lastest lisandunud uusi konstruktsioone, kas siis fraasiliike, -tüüpe või VL kombinatsioone, vt tabel 22. Vaadeldud laste hulgas oli siiski ka neid, kelle puhul konstruktsioonide arvus arengut märgata polnud (nt JANRUD10, MIRBEZ3) või kel oli aastal 2023 isegi vähem konstruktsioone (nt Artzot13, DiaBel8).

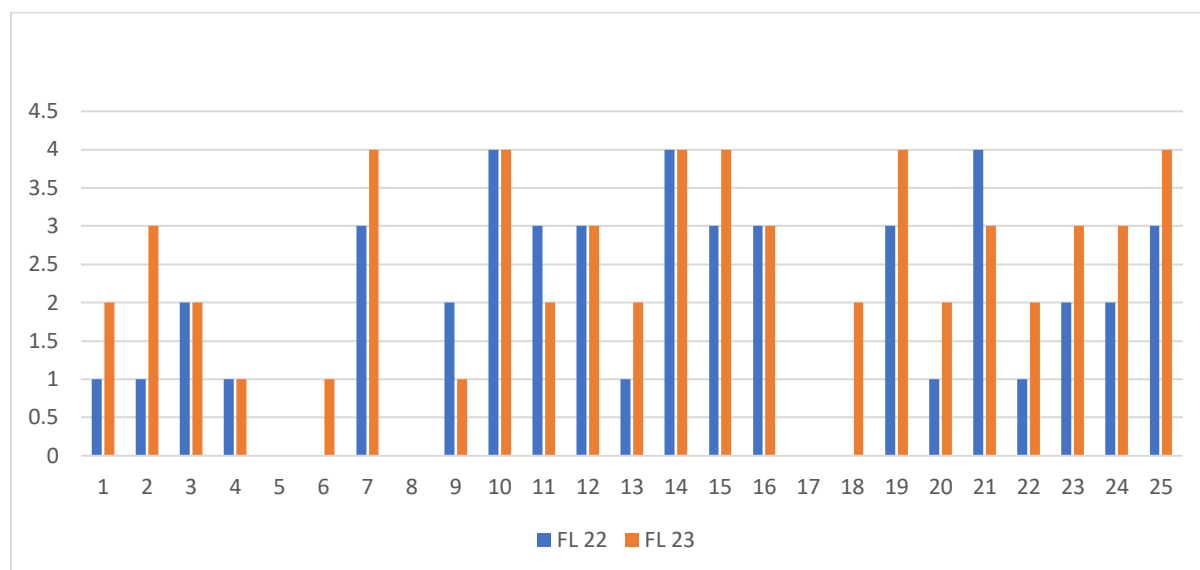
Tabel 22. Fraasiliigid ja -tüübid ning VL konstruktsioonid võrdlevalt aasta 2022 ja 2023 pildikirjelduses lapse kohta

Kood	FL22	FT22	FL 23	FT 23	VL22	VL 23
------	------	------	-------	-------	------	-------

agnvii18	1	1	2	2	4	3
aljgro1	1	1	3	4	3	6
Artzot13	2	2	2	2	5	4
Danogo9	1	1	1	1	3	7
DiaBel8	0	0	0	0	4	2
DmiBel7	0	0	1	1	3	2
EveSol20	3	6	4	13	5	7
JANRUD10	0	0	0	0	2	2
Jekkru10	2	3	1	2	3	3
JevTka23	4	7	4	5	6	4
KetNur18	3	3	2	3	5	6
kevpar9	3	5	3	6	7	5
LidZub21	1	1	2	2	5	3
ManMar13	4	16	4	18	8	10
Margos1	3	8	4	15	7	7
MilDre02	3	2	3	6	5	7
MIRBEZ3	0	0	0	0	2	1
NikKor11	0	0	2	2	3	3
SavIva05	3	4	4	7	7	5
ZahKuz8	1	1	2	2	3	3
Zlastr13	4	8	3	6	6	7
TimLja10	1	1	2	2	2	4
TimTše23	2	6	3	4	5	5
VERTUR23	2	2	3	5	4	5
VicKom8	3	5	4	8	4	6
Keskmiselt	1,88	3,32	2,36	4,64	4,44	4,68

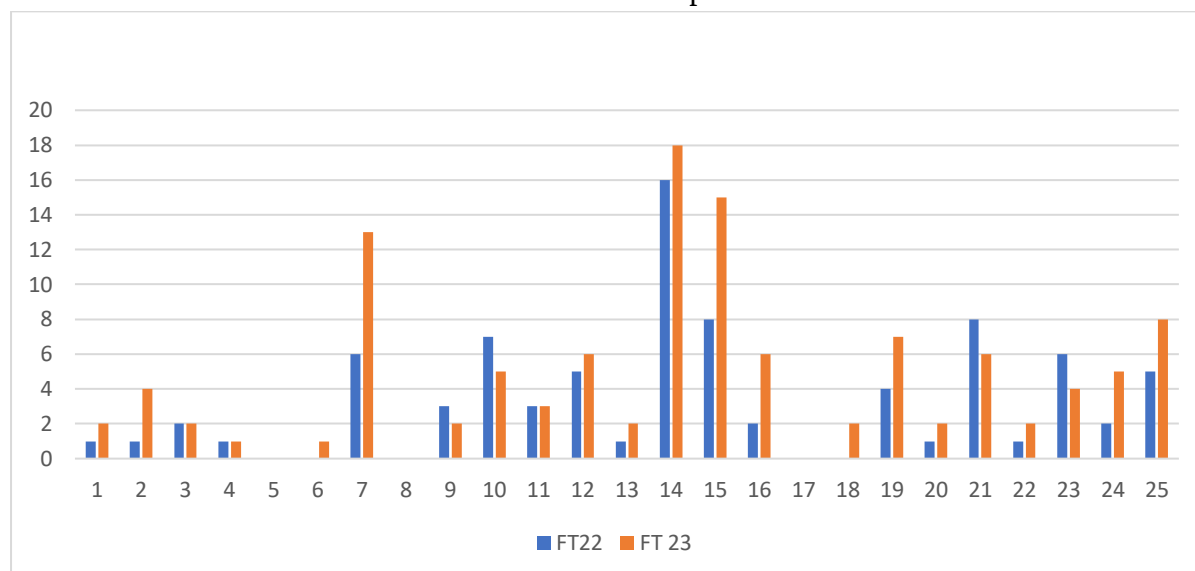
Edasi vaadeldakse eraldi eri konstruktsioonide arengut. Joonis 17 annab ülevaate fraasiliikide arengust lapseti (joonise selguse huvides on laste koodid asendatud nende järjekorranumbriga). Näeme, et 13 lapse puhul (25 vaadeldud lapsest) on fraasiliike lisandunud või nad on hakanud fraase kasutama; kolm last (10, 14 ja 21) valdasid kõiki tasemekohaseid fraase juba 2022, seega nende puhul ei saa fraasiliikide osas arengut eeldadagi (laps 21 kasutas 2023 üht fraasiliiki

vähem). Ülejäänutel on konstruktsioonide arv jäänud kas samaks (nt 4, 12, 16) või kahel lapsel isegi vähenenud (9, 11).

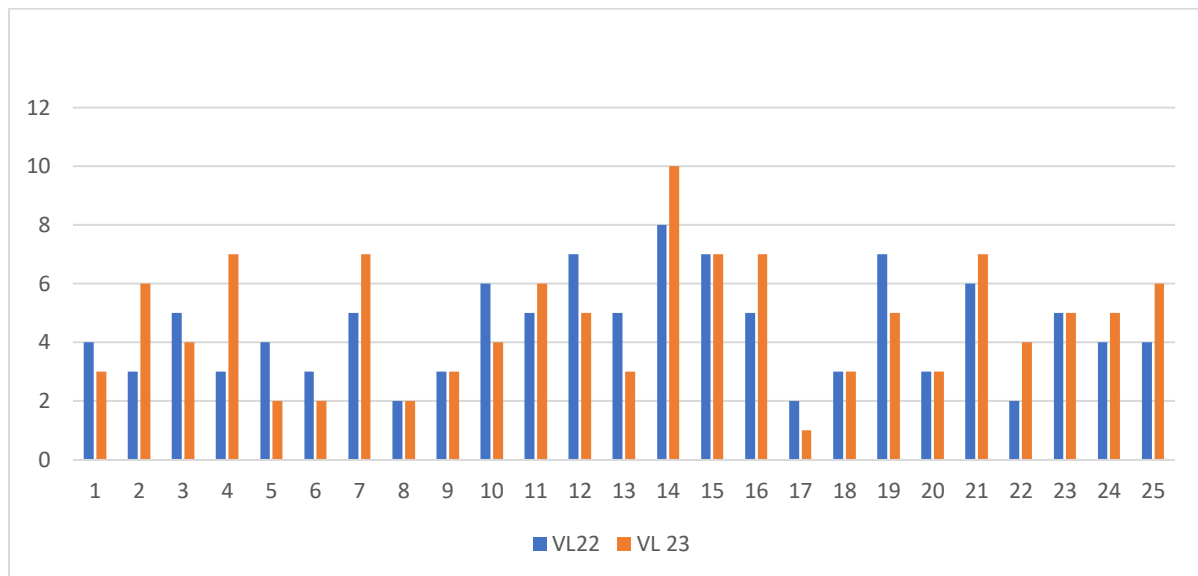
Joonis 17. Fraasiliikide arv lapse kohta aastal 2022 ja 2023

Joonis 18 annab ülevaate fraasitüüpide arv lapse kohta 2022. ja 2023. aasta pildikirjeldustes. Fraasitüüpe on lisandunud 15 lapsel (25st), ent on ka neid, kelle puhul arengut märgata pole (nt 3, 4, 5) või on fraasitüüpide arv isegi vähenenud (nt 10, 21, 23). Viimaste hulgas on ka nt laps (21), kes kasutas 2022 pildikirjelduses kõiki tasemekohaseid fraasiliike, ent 2023 vähenes ka nende arv. Samas kui lapsel 14, kel oli samuti juba 2022 maksimaalne fraasiliikide arv (vt joonis 17), mis püsis ka 2023, aga arenes tema fraasitüüpide mitmekesisus (vt joonis 18). Niisiis võib kokkuvõttes öelda, et üksikute eranditega muutus enamiku laste fraasikasutus mitmekesisemaks kas siis nii fraasiliikide kui ka -tüüpide või vähemalt neist ühe osas.

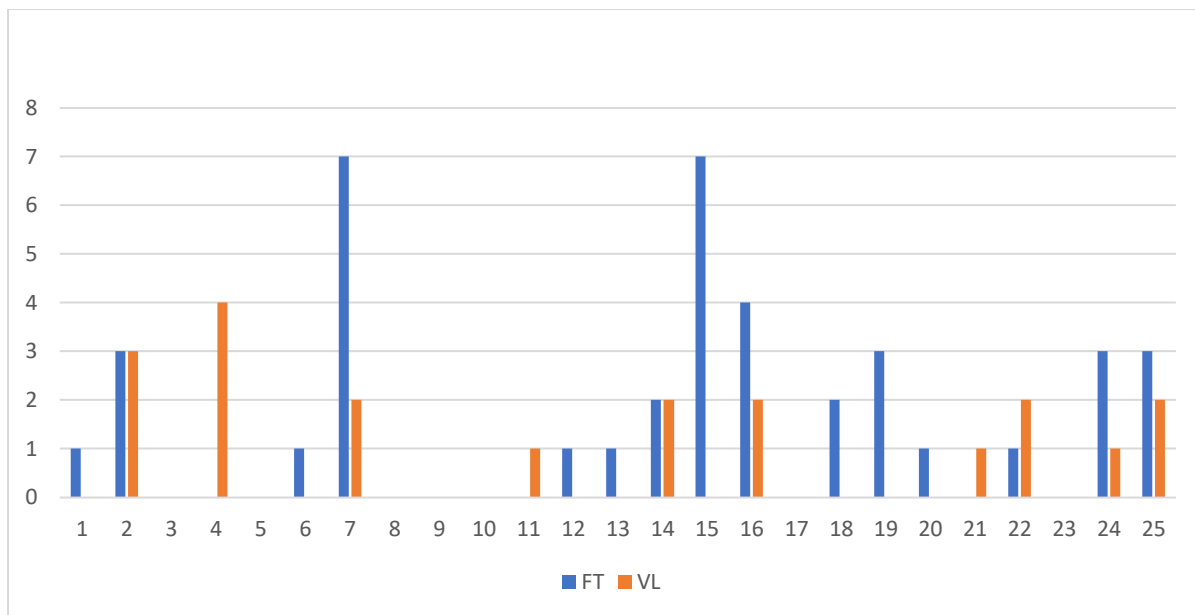
Joonis 18. Fraasitüüpide arv lapse kohta aastal 2022 ja 2023

Eri VL kombinatsioonide hulk lapse kohta 2022. ja 2023. aasta pildikirjelduste võrdluses (vt joonis 19) näitab, et grupis A (vrd grupp B) on VL kombinatsioonide arengut vähem: uusi VL kombinatsioone on lisandunud kümnel lapsel, kuue puhul on konstruktsioonide arv jäänud samaks (nt 8, 9, 18) ja üheksal koguni vähenenud (nt 1, 10, 19). Osadel lastest, kelle VL kombinatsioonide hulk on vähenenud, on arengut siiski näha fraasi tasandil (nt 1, 6, 13), lapsel 10 on vähenenud nii fraasitüüpide kui ka VL kombinatsioonide hulk, teistel fraaside osas võrreldes 2022. aastaga muutusi pole, vrd joonis 18.

Joonis 19. VL kombinatsioonide arv lapse kohta aastal 2022 ja 2023

Enamiku laste pildikirjeldustes on niisiis näha konstruktsioonide arengut. Kuna fraasiliike esines maksimaalselt neli, fraasitüüpide ja VL kombinatsioonide hulk aga oli vähem piiratud, annavad viimased konstruktsioonide arengust parema ülevaate. Joonis 20 näitabki 2023 lisandunud fraasitüüpe ja VL kombinatsioone lapse kohta. Joonis ei kajasta vähenenud konstruktsioone, kuna eeldame, et kord juba omandatud konstruktsioon ei kao, isegi kui laps seda 2023 pildikirjelduses ei korda. Näeme, et uusi fraasitüüpe ja/või VL kombinatsioone on lisandunud 18 lapsel. Ühtki uut konstruktsiooni ei ole lisandunud kuuel lapsel. Neist laste 5, 8 ja 17 keelest puuduvad fraasid nii 2022. kui ka 2023. aasta pildikirjelduses ja VL kombinatsioonide hulk on 2023. aasta pildikirjelduses kas vähenenud (5 ja 17) või jäänud samaks (8). Seevastu lapse 10 keel on 2022. aasta pildikirjelduses kõigi vaadeldud konstruktsioonide poolest rikas, ent 2023. aastal on tal fraasitüüpide ja VL kombinatsioonide hulk langenud (vrd joonis 18 ja 19), niisiis tema keel on küll konstruktsioonide poolest rikas, ent konstruktsioonide mitmekesisus on vähenenud. Viimati kirjeldatud lapsed on üldisel positiivse arengu taustal siiski pigem erandid. Arengu poolest mõlemas joonisel 20 kujutatud konstruktsiooniliigis (lisandunud vähemalt kolm FT ja VL) paistab silma laps 2, teistel on areng keskendunud pigem üht liiki konstruktsioonidele, st kas on lisandunud enam fraasitüüpe (nt 7, 15, 16) või VL kombinatsioone (nt 4).

Joonis 20. 2023. aastal lisandunud konstruktsioonid

3.4. Kokkuvõtteks A-rühma tulemustest

Grammatiliste kategooriate ja vormide omandamises on aasta jooksul toimunud edasimineku. **Nimisõnavormidest** mõistavad lapsed kõiki küsitud käändevorme ja õigete vastuste osakaal on kasvanud seitsme vormi puhul. Lapsed oskavad selgelt kasutada ainsuse nimetava, osastava, alaleütleva (funktsioonis *kellele?*), alalütleva (funktsioonis *kellel?*), kaasaütleva ja mitmuse nimetava vormi. Oluliselt on paranenud ainsuse omastava, sisseütleva, seesütleva, alaleütleva ning mitmuse omastava käände kasutusoskus. Väga suurel määral on paranenud ainsuse seesütleva vormi kasutus (õiged vastused oli aasta tagasi 2,3%, 2023. aastal 73%). Kuna selle vormi puhul muudeti katsepilti (lisati akvaarium kalaga ehk üksus, mis võimaldab seesolu paremini tajuda), vähenes märkimisväärselt nende vastuste hulk, mis olid sisult õiged, kuid vormilt valed (aasta tagasi 59%, nüüd 9%), ning võib oletada, et pildi muutmisel oli õigete vastuste suurenemisel ka oma roll.

Tegusõnavormidest mõistavad lapsed kindla kõneviisi oleviku kõiki pöördevorme (õiged vastused üle 60%) ja oskavad kasutada kõiki vorme peale kindla kõneviisi oleviku mitmuse 1. pöörde vormi. Oluliselt on suurenenud kindla kõneviisi oleviku ainsuse teise ja kolmanda pöörde vormide ning mitmuse teise ja kolmanda pöörde vormide, lihtmineviku 1., 2. ja 3. pöörde vormide kasutusoskus.

Konstruktsioonidest ja fraasitüüpidest mõistavad lapsed kõiki küsitud konstruktsioone. Kasutada osatakse nimisõna fraasidest nimisõna ja nimisõna (nt *lapse pilt*), omadussõna ja nimisõna ühendeid (nt *kollane kass*). Samuti oskavad lapsed kasutada hulga fraasi (nt *kaks lille*) ja verbi konstruktsioonidest verbi ja objekti ühendit (nt *sööb kooki*). Võrreldes eelmise aastaga on oluliselt paranenud nimisõna ja nimisõna ühendite,

omadussõnafraasi, tegusõna ja ajasõna ning tegusõna ja objekti ühendite mõistmine ning nimisõna ja nimisõna ühendite ja verbi ja objekti ühendite kasutamine.

Keskmiselt suudab projektiklassis õppiv laps jutustada etteantud pildi järgi umbes 132 sõne pikkuse tekstiga. Tema kirjelduses on kasutatud keskmiselt 45 eri lekseemi, sh umbes 19 nimisõna, kümmet eri tegu-, nelja omadus- ja kuut määr- ning nelja asesõna. Sõnavara arengu kohta saab väita, et viimase aasta jooksul olulist edasiminekut märgata ei ole.

Pildikirjelduses kasutati keskmiselt 2,1 fraasiliiki, 3,5 fraasitüüpi ja 4,4 VL kombinatsiooni. Fraasiliike oli lapse pildikirjelduses maksimaalselt neli (NP, QP, PP ja AdjP; erandina kasutas üks laps ka määrsõnafraasi), fraasitüüpide ja VL kombinatsioonide arv varieerus lapseti märksa enam, ulatudes FT puhul 16 ja VL puhul kümneni.

Kõige enam kasutati nimisõna- ja kaassõnafraasi, neid esines vastavalt 25 ja 24 lapsel; hulgasõnafraasi kasutajaid oli 22; omadussõnafraasi kaheksa ja määrsõnafraasi üks laps.

Enim eri tüüpe oli nimisõnafrasil (11), neist olid levinuimad Adj+N (20 lapsel) ja Pr+N (kümmel lapsel), ülejäänud tüüpe kasutas alla kümne lapse. Kaassõnafraasi levinuim tüüp oli N+P, mida kasutas 20 last, teisi tüüpe esines üksikutel lastel; ka hulgasõnafrasil oli üks tüüp, mille kasutus oli selgelt teistest üle: Nu+N 19 lapsel, teisi tüüpe kasutasid üksikud lapsed. Omadussõnafraasi põhitüüpi Adv+Adj esines vaid seitsmel lapsel, ülejäänud tüüpe kasutas vaid 1–2 last. Määrsõnafraasi kasutas vaid üks laps ühe korra.

Kõige enam kasutasid lapsed pildikirjelduses VL kombinatsiooni alus + öeldis (SV), nt *lapsed mängivad* (34 last) ja verbi ja kahe laiendi kombinatsioone alus + öeldis + sihitis (SVO), nt *suur mees loeb raamatut* (34) ning alus + öeldis + määrus (SVA), nt *Tüdruk hüppab vette* (31), aga ka määrus + öeldis + alus (AVS), nt *Taevas on pilved* (25) ja alus + öeldis + öeldistäide (SVP), nt *Meri on sinine* (19). Muid kombinatsioone esines vaid üksikutel lastel.

Võrreldes 2022. ja 2023. aasta pildikirjeldusi näeme, et pea kõigi võrreldava valimi laste keelde on lisandunud uusi fraasitüüpe ja/või VL kombinatsioone. Kui 2022 kasutas võrdlevasse valimisse kuulunud laps keskmiselt 1,88 FL, 3,32 FT ja 4,44 VL kombinatsiooni, siis 2023 olid need arvud vastavalt 2,36, 4,64 ja 4,68. Võib niisiis öelda, et võrreldes 2022. aastaga on laste keel muutunud konstruktsioonide poolest mitmekesisemaks.

4. Kokkuvõtteks ehk kahe rühma tulemuste muutus võrreldes 2022. aasta kevadise hindamisega

4.1. Grammatilised kategooriad ja vormid

4.1.1. B-rühma ehk kaks aastat projektiklassis õppinud õpilaste tulemused

Nimisõnavormidest mõistavad lapsed kõiki küsitud käändevorme, vormide kasutusoskus nii jõudsalt arenenud ei ole. Lapsed oskavad selgelt kasutada ainsuse nimetava, osastava, alaleütleva, alalütleva ja mitmuse nimetava vormi. **Tegusõnavormidest** mõistavad lapsed kõiki küsitud vorme, kuid kasutada osatakse ainsuse esimese, teise ja kolmanda pöörde vorme ning lihtminevikuvormidest esimese pöörde vormi. Eitavatest vormidest oskavad lapsed kasutada kolmanda pöörde vormi.

Konstruksioonidest ja fraasitüüpidest mõistavad lapsed nimisõnafraasi, hulgafraasi, kaassõnafraasi, omadussõnafraasidest määrsõna ja omadussõna ühendeid ning verbikonstruktsioonidest tegusõna ja kohasõna, tegusõna ja ajasõna, tegusõna ja viisisõna ning tegusõna ja objekti ühendeid. Kasutada osatakse ainult omadussõna ja nimisõna ühendeid.

4.1.2. A-rühma ehk kolm aastat projektiklassis õppinud õpilaste tulemused

Nimisõnavormidest mõistavad lapsed kõiki küsitud käändevorme. Lapsed oskavad selgelt kasutada ainsuse nimetava, osastava, alaleütleva, alalütleva, seesütleva, kaasaütleva ja mitmuse nimetava vormi. **Tegusõnavormidest** mõistavad lapsed kindla kõneviisi oleviku kõiki pöördevorme ja oskavad kasutada kõiki vorme peale kindla kõneviisi oleviku mitmuse 1. pöörde vormi.

Konstruksioonidest ja fraasitüüpidest mõistavad lapsed kõiki küsitud konstruktsioone. Kasutada osatakse nimisõnafraasidest nimisõna ja nimisõna, omadussõna ja nimisõna ühendeid. Samuti oskavad lapsed kasutada hulgafraasi ja verbi konstruktsioonidest verbi ja objekti ühendit.

Grammatiliste kategooriate ja vormide omandamises on aasta jooksul toimunud edasimineku mõlemal rühmal. Võrreldes kahe rühma tulemusi, selgub, et kolmandal aastal on käändevormide hulka lisandunud sees- ja kaasaütleva vormi kasutusoskus. Tegusõnavormide kasutusoskuse puhul on näha, et kolmanda aasta lõpuks on lisandunud oskus kasutada mitmuse teise ja kolmanda pöörde vorme ning eitava kõne esimese pöörde vormi.

4.2. Sõnavara ja konstruktsioonid pildikirjelduskatse põhjal

4.2.1. B-rühma ehk kaks aastat projektiklassis õppinud õpilaste tulemused

Keskmiselt suudab projektiklassis teist aastat õppiv laps jutustada etteantud pildi järgi umbes **117 sõne pikkuse tekstiga**. Keskmiselt oli B-rühma õpilase pildikirjelduses kokku **43 eri lekseemi**. Tema kirjelduses on kasutatud keskmiselt 18 nimisõna, üheksat eri tegu-, nelja omadus- ja viit määr- ning asesõna.

Pildikirjelduses kasutab projektiklassis õppiv laps keskmiselt 2 **fraasiliiki**, 2,9 **fraasitüüpi** ja 3,8 **VL kombinatsiooni**. Fraasiliike oli lapse pildikirjelduses maksimaalselt neli. Enim lapsi kasutas hulga- ja nimisõnafraasi, veidi vähem kaassõnafraasi, omadussõnafraas esines vaid üksikute laste kirjeldustes. Verbi ja selle laiendite kombinatsioonidest kasutati põhiliselt viit.

4.2.2. A-rühma ehk kolm aastat projektiklassis õppinud õpilaste tulemused

Keskmiselt suudab projektiklassis õppiv laps jutustada etteantud pildi järgi umbes **132 sõne pikkuse tekstiga**. Tema kirjelduses on kasutatud keskmiselt **45 eri lekseemi**, sh umbes 19 nimisõna, kümmet eri tegu-, nelja omadus- ja kuut määr- ning nelja asesõna.

Pildikirjelduses kasutati keskmiselt 2,1 **fraasiliiki**, 3,5 **fraasitüüpi** ja 4,4 **VL kombinatsiooni**. Fraasiliike oli lapse pildikirjelduses maksimaalselt neli.

Kõige enam kasutati nimisõna- ja kaassõnafraasi, neid esines vastavalt 25 ja 24 lapsel; hulgasõnafraasi kasutajaid oli 22; omadussõnafraasi kaheksa ja määrsõnafraasi üks laps. Põhiliselt kasutasid lapsed viit eri tüüpi VL kombinatsiooni.

Seega võib öelda, et ka pildikirjelduskatse andmetest on näha keeleoskuse areng. Enam levinud fraasiliik oli kahe grupi puhul erinev: A-grupil hulga- ja nimisõnafraas, B-grupil nimi- ja kaassõnafraas. A-grupil oli 2022. aastal keskmiselt suurem hulk konstruktsioone, ent edasimineku aasta jooksul väiksem.

4.3. Järeldusi

Vaadeldes kahe rühma tulemusi, on näha, et mõlema hindamisvahendi puhul näitavad tulemused kahe rühma puhul samu erinevusi ehk võib öelda, et hindamisvahendid peegeldavad õpilaste teise keele arengut.

Käändevormide kasutusoskus ei ole aga siiski arenenud ootuspärasel tempos, uusi käändevorme lisandub aeglaselt ning see nõuab koolituste käigus ilmselt rohkem tähelepanu.

Metoodilisi üksikasju silmas pidades tuleb rõhutada positiivsena, et pildi täiustamine andis vähemalt seesütleva, aga ka alalütleva käände vormi kasutusoskuse puhul eelmise aastaga võrreldes paremaid tulemusi. Seesütleva vormi puhul muudeti näiteks katsepilti nii, et

lisati akvaarium kalaga ehk üksus, mis võimaldab seesolu paremini tajuda. Tulemuste hulgas vähenes märkimisväärselt nende vastuste hulk, mis olid sisult õiged, kuid vormilt valed. Seega tuleb vaadata enne järgmist keeleoskuse seiret veel kord üle need testüksused, kus sisult õigete, kuid vormilt valede vastuste hulk on suur, ja kaaluda katsepildi muutmist.

Kokkuvõttlikult torkab silma, et sõnavara puhul on areng esimese ja teise aasta lõpus olnud suurem kui teise ja kolmanda aasta lõpus, kuid grammatilised konstruktsioonid ja vormid on arenenud ka kolmandal projektiaastal.

Lisa 1. Pildikirjelduskatse andmed

Tabel 1. Jutustuste keskmine pikkus tekstisõnades ja jutustustes kasutatud sõnavara ulatus sõnaliikide kaupa lekseemides. B-grupp

	NimiS	TeguS	OmS	Määr- ja kaasS	SideS	ArvS	AseS	Muu	Võõr-keelsed	Kokku lekseeme	Kokku tekstisõnu
Vlapuš14	8	4	0	1	1	3	0	4	0	17	30
ulifom03	9	4	1	1	1	1	2	9	0	19	70
Timinj06	13	9	1	10	3	1	10	13	0	47	116
Timart2	17	10	6	6	3	0	10	13	1	52	182
TaiKov15	17	6	0	2	1	0	2	11	0	28	65
SavKab	14	5	1	2	0	0	0	2	0	22	42
PärMir02	29	10	13	12	3	1	12	13	1	80	323
Nikvar03	17	10	1	11	1	1	7	5	0	48	79
MyrOli15	14	2	3	0	1	0	1	2	0	21	31
MilVal24	15	8	10	1	1	1	2	11	1	38	132
MatKru11	23	7	11	0	1	0	1	4	0	43	147
Kärval05	27	17	15	11	4	1	11	13	0	86	279
KirPet15	25	7	10	0	2	1	4	8	0	49	135
Kirlos11	14	7	0	0	1	2	1	13	4	25	92
Kamikto6	18	11	0	4	1	1	1	4	1	36	70
Iljgri6	26	3	3	1	1	1	3	7	1	38	141
Gleana06	18	12	3	8	1	1	5	8	1	48	115
Domkro09	19	6	5	3	2	0	4	10	11	39	123
DenVol06	18	13	3	11	2	0	7	6	1	54	99
DemDad07	11	10	0	7	3	1	3	6	3	35	75

Davpik16	16	10	5	2	1	1	3	7	0	38	81
DanHod02	18	8	1	5	1	1	6	1	5	40	136
Arstim16	15	7	1	9	3	1	5	8	0	41	107
AliRai18	14	4	4	0	1	0	1	8	0	24	69
AdeMit12	12	6	1	0	0	0	0	4	1	19	33
TimTsu20	42	12	7	15	6	2	12	16		96	281
TimAlj01	6	3	0	0	0	0	0	1		9	11
Ronher8	16	12	1	11	3	0	5	8	0	48	107
MARODE15	21	12	3	11	3	1	10	5	0	61	172
Macpav6	20	14	1	10	6	1	8	8	0	60	123
Darper16	10	6	0	4	1	0	1	8		22	48
Darbur06	20	13	9	7	2	1	7	8	1	59	164
Christian02	18	11	5	8	2	2	8	7	1	54	120
AntLuk09	30	24	2	15	7	1	17	7	1	96	273
AliZol26	17	4	8	1	1	1	3	1	0	35	90
AleLop9	10	4	4	2	1	0	2	9	6	23	71
Keskmine	17,7	8,6	3,8	5,3	1,9	0,7	4,8	7,4	1,1	43	117

Tabel 2. Jutustuste keskmine pikkus tekstisõnades ja jutustustes kasutatud sõnavara ulatus sõnaliikide kaupa lekseemides. A-grupp

Lapse kood	NimiS	TeguS	OmS	Määr- ja KaasS	SideS	ArvS	AseS	Muu	Võõr-keelsed	Kokku lekseeme	Kokku teksti-sõnu
VicKom8	33	14	17	10	1	2	6	1	0	84	242
VERTUR23	14	6	6	0	2	5	0	6	9	41	98
TIMPAL12	13	7	0	3	3	2	2	5	0	35	55
Timmuh18	9	4	0	1	1	0	0	3	0	18	24
TimLja10	13	6	0	3	1	0	2	1	0	26	36

Zlastr13	29	11	10	9	4	2	7	10	0	82	187
Timtsu20	38	22	7	15	5	4	12	11	1	115	294
TimTše23	21	13	1	7	4	0	6	3	0	55	101
Zakuz8	16	9	0	4	1	0	3	5	0	38	294
Savla05	22	17	12	6	4	1	8	6	0	76	177
RonEmiZat	23	8	3	5	1	0	1	2	0	43	61
Nikor11	11	11	1	6	2	0	7	10	0	48	90
NikAza3	11	9	0	1	1	0	3	7	0	32	43
MP	16	7	0	1	1	0	1	4	0	30	44
Mirbez3	8	1	0	0	1	0	0	2	1	13	18
Mildre02	25	16	8	13	3	0	9	7	0	82	178
Mil2	15	9	0	2	2	0	1	3	0	33	39
Margos1	38	18	14	14	6	3	10	10	0	114	352
ManMar13	60	39	28	52	7	1	19	26	0	232	951
LidZub21	8	6	0	3	1	0	1	2	0	21	32
Kevpar9	15	10	12	5	3	1	8	7	2	63	243
Ketnur18	22	13	6	7	4	1	5	12	1	71	145
KatShe19	17	9	4	5	3	1	6	10	2	57	145
KarKri11	10	3	0	2	0	0	1	8	0	24	42
JevTka23	15	7	2	7	2	0	6	5	0	44	80
Jekkru10	8	5	0	4	1	0	3	2	0	23	34
Janrud10	6	3	0	0	0	0	0	3	3	15	29
EdvPoo14	31	12	10	15	1	1	10	8	0	80	187
EveSol20	32	10	18	12	3	1	10	9	0	95	252
EvaHar6	12	6	3	6	2	1	2	2	0	32	52

Evagri8	12	6	3	0	1	0	4	6	4	36	41
Erykra9	23	6	3	2	1	2	2	4	0	43	72
DmiBel7	15	7	1	2	1	0	3	11	0	40	60
DiaBel8	10	7	1	1	2	0	2	4	0	27	37
Darja_A	26	7	2	0	1	2	1	8	2	49	85
Danogo08	19	12	5	7	4	0	5	7	1	60	103
DanTym23	15	3	5	3	2	1	5	0	0	34	69
Daabos2	17	7	7	1	1	2	4	6	0	45	121
Artzot13	15	8	0	5	2	1	2	2	0	35	56
Artbul4	45	17	20	26	8	1	11	15	0	128	423
Arokii5	12	8	1	3	0	0	0	0	0	24	26
Aljgro1	16	11	6	7	2	1	5	6	1	55	175
Aliviš24	17	8	1	3	1	0	4	1	0	34	62
AleKra11	15	7	0	2	1	0	3	6	1	35	60
agnivii18	13	7	2	2	1	1	2	2	0	30	46
Keskmine	18,5	9,6	4,4	5,8	2,1	0,8	4,2	6,1	0,7	52,2	132